

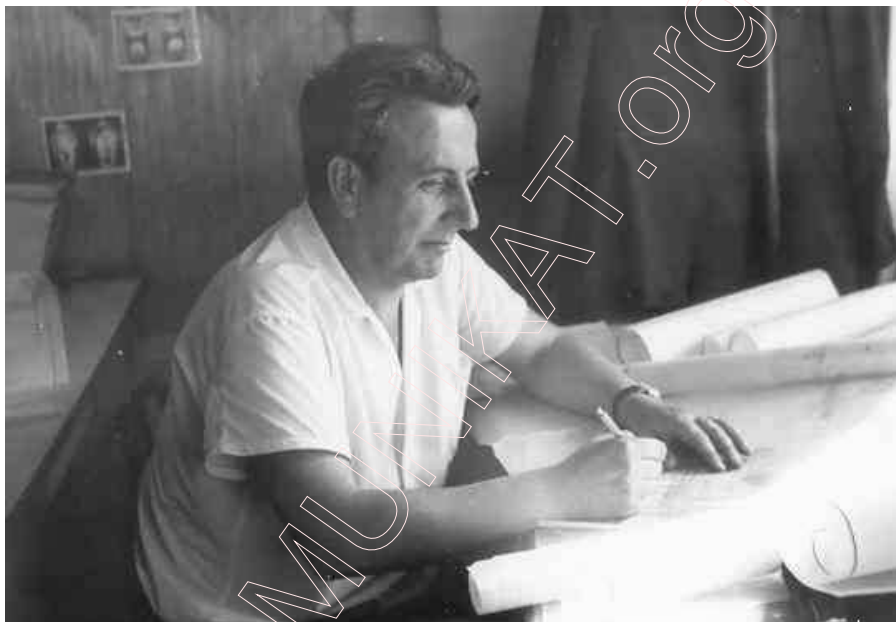
СТРУМЕНІ ЛЁСУ

КАМУНІКАТ.ORG

ДЗМІТРЫ ШАТЫЛОВІЧ
СТРУМЕНІ ЛЁСУ

КАМУНІКАТ.орг

Бiałystok 2005

I. ВАЕННЫЯ ГАДЫ

ПЕРШАЯ НОЧ НА ФРОНЦЕ

Чорная ноч, як у пашчы пячоры,
Цемрай густою ўвесць свет заліла,
Неба здаецца засунула шторы,
І пагасіла ўсе зоркі датла.

Белага снегу не бачым паблізу,
Толькі пад ботамі чуецца скрып.
І раздаецца тут зверху данізу
З лёгкіх салдацкіх сапенне і хрып.

Вобмацкам ціха ідзем мы наперад
І без аглядкі ў шырокай чарзе,
Мягкай дарожкай, як дзесь па паперы,
Нас камандзір за сабою вядзе.

Муляе плечы цяжарам нязносным,
Рукі абняўшы, вялізны рюкзак,
А да таго аўтамат б'ецца злосна
І прычыняе мне боль, як гюзак.

Вецер халодны дзьме ў твары з усходу
І пераходзіць наўкол праз шынель,
Морыць сон вочы, ў такую пагоду
Кожны хацеў бы знайсці дзесь пасцель.

Рагтам ліхтарык дзесь бліснуў здалёку,
Знак, каб затрымаўся доўгі паход.
Кожны напружыўшы ў цемрані вока,
Распазнаваў і суседзяў і ўзвод.

Наш камандзір падыходзіў паціху,
І кіраваў чараду у акуп.
Там унутры ўжо цяплей стала крыху
Гужам ісці, аж казалі нам: стоп!

Тут нас чакалі другія салдаты,
Мы на іх месца прыйшлі вось сюды.
Руку падаў мне салдат нізкаваты,
З просьбай напіцца глытка два вады.

Ён паказаў мне свой пост у акопе,
Дзе замяніць я ўжо маю яго,
І пажадаўшы мне шчасця, галопам
Рушыў наперад хутчэй за чаргой.

Іх дзесь чачае цяпер адпачынак,
Нас жа напэўна сустрэне тут бой.
Вораг прад намі ўкапаўся ў суглінак,
Дрэмле спакойна ля вёскі малой.

З той стараны не чуваць нават гуку,
Нават ліхтарык не блісне здалёк.

І ў нас таксама ні шуму, ні стуку.

Цемра навокал закрыла нам зрок.

Наш камандзір даў мне першую змену,
Вось я стаю і наперад гляджу.
Холадна ў ногі да самых каленяў,
Ціха стаю, ад марозу дрыжу.

Верш напісаны ў сакавіку 1945 г. у ваенным шпіталі ў
Зеэбургу.

НАЧНАЯ ПЕРАСТРЭЛКА

Я толькі ў акопе прысеў на хвіліну,
Калі падышла адпачынку пара,
Пачуліся стрэлы, як гукі дрызіны,
І кулі ляцелі, як іскры з кастра.

Трашчаў кулямёт дзесь з варожых траншэяў,
Яму памагаў не адзін аўтамат.

І мы у адказ сталі кулямі сеяць:

На змену страляць тут мог кожны салдат.

І бзыкалі кулі, як восы, над намі,
І мы стракаталі ў бяздонне і ў змрок,
Мы чулі дзе вораг адзіна вушамі,
Бо ў цемры нічога не бачыў наш зрок.

Забава цягнулася мо з паўгадзіны,

Ад кулі ніхто з нас не пацярпеў.

Цяплей усім стала і ў грудзі, і ў спіны,

Калі мы пачулі варожых куль спеў.

І раптам раздаўся дзесь грукат здалёку,
Страляць у акопы пачаў мінамёт.

І міны ўзрываліся ззаду і збоку,

То быў пералёт, а часцей недалёт.

Прыселі тады мы пры сценах траншэяў

Закрыўшы шынелямі ўсю галаву,

Каб выбух шрапнелямі нас не завеяў,

Ці, каб не насыпаў у вочы жарству.

Ды хутка святло асляпіла ўсім вочы,

Шугнуў саламянымі іскрамі стог,

Як факел гарэў ён у сківіцы ночы,

І вораг у полымі бачыць нас мог.

Тады зверху міна паблізу ўляцела,

Асколкамі раніла групу салдат.

І тры санітары з насілкамі смела

Вынеслі раненых, як нарасхват.

Стог зараз пагас, абняла хваля змроку,
Аднак мінамёт не затрымаў стральбу,
І міны штораз выбухалі дзесь збоку,
У нас вызываючы толькі кляцьбу.
Аднак на заказ падвязлі тут „кацюшу”,
Якая ўзяла мінамёт на прыцэл,
І з рыкам яна закудахтала ў вушы
Дзесяткамі вогненных радужных стрэл.

Замоўк мінамёт, а з ім кулямёты,
Ізноў залягла навакол цішыня,
Ад нас адышлі страх, няпэўнасць, турботы,
І ў сэрцы ўвайшла весялосць, цеплыня.

Паволі радзела імгла ночы чорнай,
На ўсходзе з-за хмар чырванеў небасхіл,
І цені дамоў і садоў іх надворных
Лягалі на захад на снежны насціл.

Верш напісаны ў сакавіку 1945 г. ў ваенным шпіталі ў
Зеэбургу.

ПЕРШАЯ АТАКА

Сонечны дыск паказаўся на ўсходзе,
Снег заіскрыўся на полі наўкол.

Толькі мароз пры чароўнай пагодзе
Шчыпле мне шчокі, як дзюбай арол.

Бачым прад намі маленькую вёску,
З хутараў ззяюць дзесяткі акон,
З іх выглядае варожае войска,
Страшыць нас стрэламі з розных старон.

Двухпавярховы дом з пуняй, з хлявамі
Бліска на нас паглядае з-за дрэў,
Чуем адтуль, над сваймі галавамі
Тысячы куль і шалёны іх спеў.

Раптам да ўзводу прыходзіць з паперай
З белай накідкаю наш лейтэнант,
Строга з салдацкай старою манерай
Нам адчытаў ён бліжэйшы загад.

Хутар, які тут стаіць перад намі,
Мае заняць наш напужаны ўзвод,
Будзем паўзці мы па снезе палямі
З вязкай гранат аж пад сам агарод.

І пачалася ў той час кананада,
Гукнулі збоку дзесяткі гармат.
Бачым фанганы пяску ад снарадаў,
І чуем іх грукат і звоң, як набат.

Дым ад снарадаў закрыў сілуэты
Нашага хутара з садам яго,
Ворага стрэлы, як дзесь кастаньеты,
Часам трашчалі за дымнай імглой.

Толькі заціхнулі ззаду гарматы
Зараз жа выйшаў з траншэй наш узвод,
І папаўзлі мы на хутар пракляты,
Проста на плот, дзе трашчаў кулямёт.

Дым нас закрыў ад варожых прыцэлаў,
І падпаўзлі мы амаль пад сам дом,
Чулі са склепу трэскі ад стрэлаў,
Свісты іх куль, як ляцелі вярхом.
Ды нечакана салдат падбег збоку,
Кінуў у склеп праз акно свой гранат,
Выбух раздаўся, як віхар з наскоку,
Змоўк кулямёт і заціх аўтамат.
З крыкам пабег я за групаю ў дзверы,
Іншыя групы пабеглі ў хлявы,
Немцы з паверху стралялі, як зверы,
І не адзін не астаўся жывым.
Восем іх трупаў мы вынеслі з дому
Згінуў у садзе адзін наш салдат.
После ўсяго нам па-франтавому,
Новы загад адчытаў лейтэнант.

Верш напісаны ў сакавіку 1945 г. ў ваенным шпіталі ў
Зеэбургу.

ПАД ЛІПЕНЬСКІМ НЕБАМ

Пад ліпеньскім небам у цемры начной,

Сядзеў я з табою на глебе сухой.

Міргалі нам зоркі за роямі хмар,

І месяц на поўдні бліснуў, як ліхтар.

Варылі мы бульбу ў малым кацялку,

Агеньчык мільгаў нам у ямцы з пяску.

Мы ў полі прыселі далёка ад хат,

Каб вораг не мог тут знайсці наш варшгат.

Нас змучыла праца амаль увесь дзень,

Пад сонцам гарачым, як дзесь у сухмень,

Мяне пры акопах, цябе ля кароў,

Дзе чуўся навокал вахманаў злы роў.

Нас мучыў тут голад і смага, і страх,

І гукі рыдлёвак у жвіры: чах, чах.

І голад прымусіў прыйсці нам сюды,

Каб тут у абдымках не чуць больш бяды.

Каб страціўшы голад, кахацца з табой,

Прыкрытыя цёмнаю плахтай начно й.

Ды раптам між зорак прабег самалёт,

І быццам за хмарай закончыў палёт.

Ды бліснуў на ўсходзе, як быццам янтар,

Заззяў і завіс светлажоўты ліхтар,

Спадаў ён паволі, як шарык агню,

І нас суцяшаў: хутка кончу вайну.

СТАРОМУ СЯБРУ

Не забывай ты, мой сябра,
Хвілін пражытых разам,
Дзесь у гарачага кастра,
І з бульбы поўным тазам.
Ноч ззяла выбухамі бомб,
Варылі бульбу мы і чай,
А вецер дзікі бышчам тромб
Нам гаварыў: „Не забывай!”

Не забывай ты дзён вайны
Пражытых дзесь на фронце.
Не забывай і кайданы
Абвітыя ў лахмоцце,
Якія ты пражыў тады,
Пазнаўшы распач і адчай.
Хаця і быў ты малады,
Таго ўсяго не забывай!

Не забывай ты, што вайна
Прыносіць толькі гора.
Дзе б не з’явілася яна
Не будзе шчасця скора.
Вайна прыносіць смерць і жах,
Няшчасце і адчай,
Аб гэтым нават ноччу ў снах
Ніколі ўжо не забывай!

Не забывай сваіх дзядоў,
Бацькоў і роднай хаты,
Дзе многа маладых гадоў
Пражыў ты небагата.
Хоць босы ты хадзіў тады,
Цяпер жа маеш рай,
Але гадоў тых маладых
Усё ж далей не забывай!

Не забывай, дзе б ты не быў
Ніколі роднай мовы,
Якой ты з маткай гаварыў,
Вучыўся ў яе словы.
Як на чужыну трапіш дзесь,
Хоць бы на света край,
То мову родную нідзе
Там ты не забывай,

КАМУНІКАТ.ORG

ПАМІЖ РУІНАЎ

У час вайны блукаў я часта,
Паміж развалін гарадоў,
Паміж руін і гор баласта,
Паміж разбураных садоў.

Раней, калі іх снег пялёнкай,
Як коўдрай белай прыкрываў,
Яшчэ так не было няёмка
Глядзець на мёртвы іх састаў.

Калі ж вясной прыгрэла сонца,
І згінуў беленькі дыван,
То мне ў вачах ставаў бясконца
Ваенны грозны ураган.

І сотні думак падсвядомых
Мяне тузалі ў галаве,
Пра лёс мой дзіўны, невядомы
На новага жыцця канве.

Бо побач мёртвыя руіны,
І вочніцы акон старых,
У сетках шэрых павуціны,
Глядзелі ўсюды, як звяры.

Ды я аднойчы бачу ў грузах:
Дыванік сініх васількоў,
Дзве жоўтыя, як сонца, ружы,
Адну чырвоную, як кроў.

Я зразумеў тады раптоўна,
Што зноў вяртаецца жыццё,
Яно тут родзіцца чароўна,
Як маткі першае дзіцё.

І на душы лягчэй мне стала,
І стаў я верыць у свой лёс,
Што ўжо вайна не мае джала,
Што хутка скончыцца хаос.

АСТРОГ

Аднойчы ранкам на дарозе,
Калі спяшаўся я ў шпіталь,
Знайшоўся з сябрам я ў астрозе,
Так, як на вудачцы кефаль.

Забраў з сабой нас без размовы
Падвыпіўшы энкаусіст,
Гразіў нам на нямецкай мове
Расстрэлам, як авантурыст.

Сказаў да нас, што мы шпіёны,
Фашысцкіх немцаў халуі.
Сарваў нам з плеч нашы пагоны,
І пагаптаў іх, як свае.

Не запытаўшы дакументаў,
Завёў у склеп нас у астрог
Поўны смярдзючых эжскрэментаў,
Што падплывалі пад парог.

У цьмяных промнях аж з-пад столі
Мы разглядзелі немцаў двух,
Ляжачых на бетоне голым.
Не бачны ў іх быў нават рух.

Тут нават не было дзе сесці,
Вакол смярдзючы быў бетон,
Чакалі мы ўвесь час на месце,
Калі наш скончыцца палон.

Заскрыгаталі раптам дзверы,
І паказаўся афіцэр.

„Вы хто такіе?“ – Без манеры
На нас накінуўся, як звер.

Калі ж пачуў на рускай мове,
Што мы салдаты, маем жаль,
Бо нас забралі памылкова,
Калі ішлі мы ў наш шпіталь.

Ён здзіўлены забраў нас сора,
Наверх у іншы ўжо пакой,
З акна быў відны панадворак
І вуліца, як пад рукой.

Ён выйшаў і сказаў, што хутка

Ён нас на допыт забярэ.

І мы пачулі раптам дудку,

Што дзесь іграла на дварэ.

Мы да акна падбеглі жвава,

І бачым, быццам бы ў кіно,

Што старшыня наш кучаравы

Ідзе паблізу пад акном.

Мы сталі стукаць моцна ў шыбу,

Ён нас заўважыў, распзнаў,

І нас хутчэй, як з вудкі рыбу,

Энкасістам адабраў.

УЛАСАВЕЦ

Мы паўзлі па замёрзламу снегу,
Пад абстрэлам нямецкіх салдат,
Перайшлі ўсе акопы з разбегу,
І знайшліся ў мястэчку між хаг.

Адступалі ўжо немцы ў хаосе,
Адавалі дамы і сады.
Пры шашы ўздоўж ляжалі ў адкосе
Два дзесятка скрынь поўных яды.

Апусцелыя сталі сядзібы,
Не было ні свіней ні кароў,
Я не бачыў, каб нехта праз шыбы
Паглядаў з-за акон хутароў.

І раптоўна вось з вежы касцёла
Затрашчаў з вышыні кулямёт,
Загарэлася блізкая школа,
Дах гарэў, як гарыць акалот.

У напрамку страляючай вежы
Мы пабеглі ўсе з розных старон,
Прабягалі барозны і ўзмежжы,
Між дамоў за загонам загон.

І калі я ўжо быў ля касцёла,
Кулямёт з нетраў вежы замоўк,
І адтуль я пачуў дзікі голас,
То спадаў чалавек, як мяшок.

Ён зваліўся з касцельнае вежы
Распластаўся на снежных ільдах
Унямецкай салдацкай адзежы,
Ды з эмблемай РОА на грудзях.

Твар прыгожы і вельмі дзяцінны
І з грывасяю болю ў цяні,
Выглядаў тут, як ангел нявінны,
Прыляцеўшы сюды з вышыні.

І чаму ён такі неразважны,
Не ўцякаў за раку за чарот,
А ўзышоў сам на вежу адважна,
І з сабой зацягнуў кулямёт?

І там сам ён адзі н, адзінокі,
Калі немцы ўцяклі за раку,
Сам высока, як Ікар у аблоках,
Да прыцэлу прыціснуў шчаку.

І страляў па сваіх ён салдатах,
Калі бачыў, свой блізкі канец,
А там мог мець знаёмых, ці брата,
Пасылаў ім смяротны свінец.

Апляваны ляжыць цяпер ціха,
І па твары кроў стужкай цячэ.
Каб ён быў разумнейшы хоць крыху,
То ад смерці ён мог бы ўцячы.

РАЗВІТАННЕ З БАЦЬКАМ

Я развітаўся з бацькам назаўсёды,
Калі ў няволю выгналі мяне,
Ён у Чаромсе дачакаў свабоды,
У франтавыя жудасныя дні.

І ў вёску раптам хлынулі, як хмара,
Кагорты немцаў, танкаў і гармат,
І запалала ўсё наўкол пажарам,
Гудзеў страшэнны баявы набат.

Да танкаў танкі, быццам на дуэлях
Анфас стралялі да сябе ля хат,
Ляцелі кулі з бзыкам дзесь да цэляў
З барознаў з бульбай з дулаў у салдат.

Хаваліся сяляне ў цёмных ямах,
Што перад боем выкапалі ўміг,
І часта спатыкала іх там драма,
Калі снарад упаў паблізу іх.

Загінула іх многа ў гэтай бітве
Ад выбухаў снарадаў і ад куль,
Не памаглі ім плач іх і малітвы,
Ратунак не прыйшоў ім ніадкуль.

І раптам запаліўся дом суседа,
І на хлявы агонь упаў, як гром,
Гразіла тут страшэнная злыбеда,
Што пойдзе полымя на бацькі дом.

Азбеставы дах не баяўся іскраў,
Ды сцены дома мучыў моцны жар,
На шыбах шкляных ззяла ўся палітра
Ружовых, жоўтых і чырвоных фарб.

І бацька раптам выбег дзесь з-за пуні,
Тушыць агонь пры жэрдках ля хлява.
Схапіў вядро, пабег хутчэй да студні
Набраць вады, каб сцены абліваць.

Не пабаяўся ён ні выбухаў снарадаў,
Ні свісту куль над галавой яго.
З вадой ён бегаў у час кананады,
Калі ў суседа бушаваў агонь.
Калі ён нейкі раз спяшаў з вадой,
Застракатаў фашысцкі аўтамат,
І бацька ўпаў прабіты куляй злою,
І паміраў, як ранены салдат.
Ніхто не падышоў яму з падмогай,
Хоць бачылі яго суседзі з ям.
Баяліся ўсе выйсці за дарогу,
Дзе ён ляжаў, і там памёр ён сам.
А хата ацалела ад пажару,
Памілаваў агонь усе хлявы,
Згарэла толькі пуны з інвентарам,
І ўжо з запасам сена гадавым.

ЛАБІРЫНТ

У лёсу майго ў лабірынце
Я блукаў бяздомны адзін,
З яго я знайсці не мог выйсця
Паміж незнаёмых мясцін.

Мінаўся з людзьмі там чужымі,
І часам сустрэў дзесь сяброў,
Ды хутка расходзіўся з імі,
І бачыў там слёзы і кроў.

Як крот я пралазіў балота
Паміж калідораў крутых,
Шукаў я адкрытых варотаў,
Праз рэчку няволі масты.

Прайшоў я жывы завіруху,
Дзе ў вочы глядзела мне смерць,
Залечыўшы раны, без скрухі,
Вароты знайшоў наканец.

Праз іх я прайшоў на свабоду,
Аставіўшы злы лабірынт,
Спаткала мяне там пагода,
У сонцы зазяў гіяцынт.

Прабраўся я ў родную хату,
Сястру сваю з маткай сустрэў.
Аднак я ўжо роднага тату
Спагкаць там жывым не паспеў.

БЯДА

Я бяды не адчуў у гады маладыя,
Ды пабачыў яе я ў вясковых сяброў,
Як змагаліся з ёй бяднякі палявыя
І дзесяткі галодных малых пастухоў.

Як у брудных хацінах кусалі іх вошы,
Як на досвітку гналі на пашу кароў,
Як насілі цяжары, каб мець пару грошай,
Як па босых нагах іх цякла часта кроў.

А пасля сам пазнаў я бяду ў час няволі,
У чужыне далёка ад родных палёў,
Там дзе вораг загнаў бізуном мімаволі
І мяне, і маіх ужо новых сяброў.

Ён там мучыў нас горш, як злачынец жывёлу,
Нас у пуню сагнаўшы сем сотняў людзей.
У саломе гнілой блох і вошай назола
Выпівала нам кроў праз дзесяткі начэй.

Нас кармілі ўдзень раз, як прыйшлі ноччу з працы,
Кацялком супу з бручкі і хлеба куском,
І пасля нас у пуню ўсіх гналі баварцы,
Замыкаючы дзверы сталёвым замком.

Там на бруднай саломе мы спалі ў смуродзе
Хоць знадворку ў шчыліны да нас вецер дзьмуў.
Мы галодныя марылі аб бутэрбродзе,
А там толькі ўсю ноч чулі храп цэраз цьму.

Мы не мелі вады, каб памыць твар і рукі,
І мы брудныя ранкам да працы ішлі,
І, як дзікія зверы, скрывалі мы мукі,
Каб на твары ў нас ворагі слёз не знайшлі.

Непатрэбна капалі мы немцам акопы,
Бо яны не маглі памагчы ім ніяк
Празывалі мы немцаў мянушкаю: шкопы,
Бо з іх кожны нас мучыў, як звер, ці лайдак.

Безупынна хадзілі пры працы з нагайкай,
Не адзін з нас атрымаў удар бізуном,
І эсэсаўцы часта з сабакаю лайкай,
Нам гразілі, што зробіць між намі пагром.

І не вытрымаў я і з сябрамі ў час змроку
З імі ўцёк я далей ад нязноснай бяды.
Аказаліся ўдалымі гэтыя ўцёкі,
І зацерлі мы ўсе за сабою сляды.

КАМУНІКАТ.ORG

МАЁ ДЗЯЦІНСТВА

Пры газавай лямпе ў дзяцінстве
Вучыліся мы з буквара,
Аб нашым народным адзінстве,
Аб нашых заходніх сябрах.

І раптам вайна ўсё змяніла,
Адзінства другое прыйшло,
Усходняя моцная сіла
Прыкрыла сваім нас крылом.

Тады ўжо што ранак у школу
Я ездзіў заўжды цягніком,
З сяла да вакзала вясёлы
Хадзіў я з сябрамі пашком.

Таксама вяртаўся я ў хату,
Пры газавай лямпе сядзеў.
Хоць бацька мой быў небагаты,
З таго я быў рады, што меў.

Не знаў я тады інтэрнета,
Ды быў малады і здароў,
Мяне захапляла асвега...
Шкада мне тых добрых гадоў.

Медаль за ўдзел у баях за Берлін.

II. МАЁ РАДАСЛОЎЕ

БЕЛАРУСКІ РУЧНІК

У дзяцінстве маім беларускі ручнік,
Быў аздобаю ў хаце і мэблі, і сцен,
Абдымаў дзве іконы ў кутку „багавік”,
Каляровы арнамент свяціўся ўвесь дзень.

Гаварыў да мяне ён на мове ікон,
Упрыгожваў ён Дзеву Марыю з Хрыстом,
І Міколу Святога, лампы агонь,
І здавалася мне ратаваў ён наш дом.

І ў пакоях віселі кругом ручнікі,
Ля гадзінніка, люстра, пры самым акне.
Красаваліся кветкамі, быццам вянкi,
Ручнікі-прыгажуні на кожнай сцяне.

А ручнік-уціральнік заўжды быў са мной,
І як мылі мяне, і як мыўся я сам,
Ён быў мяккі і гладкі пад маткі рукой,
І мяне суцяшаў, як чароўны бальзам.

Ручнікі гэты выткала маці мая,
І арнаменты ўсюды рукой нанясла,
І ў вайну, каб не згінуў я дзесь у баях,
Не адзін пад іконы ў царкву занясла.

У абрадах калісь беларускі ручнік
Быў і сімвалам шчасця і скарбам жыцця,
І давалі яго ад бацькоў у разлік
Маладой у пасаг, як ішла да вянца.

І яна берагла той ручнік праз жыццё,
Ён у скрыні ляжаў, як святы талісман,
Забірала яго, як радзіла дзіцё,
Каб на хрэсьбінах выцерці змочаны стан.

Пры вячанні ручнік на руках маладых
Іх супольна вязаў там на многа гадоў,
А падножнік-ручнік пад нагамі тады
Астаўляў ім на шчасце адбіткі слядоў.

Ручнікі на стале прыкрывалі хлеб, соль,
Каб яны прад усімі былі на віду,
Каб не толькі тут бачыла хатняя столь,
Што ў тым доме стаіць стол багаты ў яду.

А надзежнік-ручнік засланыў над дзяжой,
Жаўтаватае цеста з пахучай мукі,
Як арліца крылом закрывае парой
Арлянят маладых ад варожай рукі.

Ручнікі нам у хаце тварылі вясну,
А зімой, бераглі нас ад розных хвароб,
І пры смерці ўкладалі ручнік у труну,
Ручнікамі спускалі нябожчыка ў гроб.

Бо ручнік спадарожнікам быў у сялян,
Ад дня родаў да смерці ён з імі ішоў
Праз пагоду і лівень і праз ураган.
Ён заўсёды быў з імі, як ў жылах іх кроў.

МОГІЛЬНІК

Выглядвае сонца з-за хвояў высокіх,
Глядзіць на рад помнікаў і на крыжы,
Тут многа сяброў у магілах глыбокіх
Даўно ўжо пад плітамі ціха ляжыць.

Малая царкоўка з сярэбраным дахам,
І з купалам з бляхі стаіць сотні год,
І сочыць начамі і днямі без жаху,
Як едзе паблізу шашою народ.

Ляжаць у магілах мой бацька і матка,
Пры плітах іх скромна глядзяць два крыжы,
На кожным з іх надпіс малы, як нататка,
Якія змываюць паволі дажджы.

Крыж бацьку майму тут паставіла матка,
Калі я блукаў у вайну ў чужыне.
Аб смерці яго не прыйшла мне здагадка,
Яна не прыснілася нават мне ў сне.

Не ведаў я там, што згарэла ўся вёска,
Аднак ацалеў ад пажару наш дом,
Што вёску спаліла варожае войска,
Якое знянацку ўвайшло, быццам гром.

Даведаўся я, як вярнуўся дадому,
Праехаўшы Прусію і Беларусь,
У скромнай шынелі па-франтавому,
Калі ўсе палі снег прыкрыў, як абрус.

Паблізу царкоўкі з паўднёвага боку,
На дзедзін магіле каменны ёсць крыж,
Ён помніць час царскі прымружыўшы вока,
І свой тут забыты ўжо ўсімі прэстыж.

Адзін ён так доўга стаіць непахісна,
Акружаны мноствам навейшых крыжоў.
На фоне ўсіх іх выглядае карысна,
А ён прастаяў тут амаль сто гадоў.

Ён бачыў, як ходзяць тут хрэсныя ходы,
Як тысячы розных прайшло святароў,
Як побач пабеглі шашой самаходы,
Замест пешахо даў, фурманак, кароў.

Вось помнік стаіць са знаёмым мне здымкам,
То сябар ляжыць мой са школьных гадоў.

Магіла яго абрасла ўжо барвінкам
З блакітнымі кветкамі ў дзесяць радоў.

Пагутарыць тут я хацеў бы з табою,
Ды рак тваёй глоткі замучыў цябе.

А промні вяселья ззяюць праз хвою,
Ды з кожнай мінутай слабей і слабей.

Беларускі арфей

У венскім парку Шэйнбрун тварам да палацу
З гітараю ў руках хлапец з-пад Магілёва
Пад дрэвам векавым ля маленькага пляцу
Стаяў, іграў, спяваў на беларускай мове.

І з вуснаў у яго гучалі песні ў парку
Пра беларусачку - чароўную дзяўчыну,
Пра купалінку, пра Алесю і смуглянку,
Пра лён, пра Яся, што касіў дзесь канюшыну.

І тэнар у яго пяшчотны і ласкальны,
Як звон царкоўны плыў і чутны быў далёка,
Нагоўп людзей застыў прад музыкай вакальнай,
Ён слухаў і глядзеў і цешыўся навокал.

Калі ён скончыў спеў і пакланіўся людзям,
Яны пайшлі чаргою пратаптанай сцежкай
Да блізка ног яго пастаўленага бдюда,
Каб шылінг у яго ўлажыць яму з усмешкай.

Уздоўж усёй чаргі я чуў адначасова
Для голасу яго пахвальныя тырады,
І спрэчкі, ці спяваў ён ім на рускай мове,
Ці з краю іншага прывёз ён серэнады..

Адзін не вытрымаў і голасна спытаўся:
Ці рускі вы, ці мо з-пад Львова, з Украіны?
Спявак здзівіўся і з уцехі засмяяўся.
„Айн бэзер шэрц!“-сказаў – Па- беларуску: кпіны!”

Ён выняў карту і там колерам ружовым
Была паказана на захад ад Расіі
Краіна Беларусь. „Адтуль я, з Магілёва!
І песні беларускія спяваў я, не чужыя”.

„Я беларус! –як рэха ў парку прагучала.
Замест манет банкноты сыпаліся ў блюда,
Ён не чакаў ніколі тут такую хвалу,
Не спадзяваўся ён сустрэць такое цуда.

Ён з радасці ізноў схапіў сваю гітару,
Па струнах ён ударыў шчыра і з запалам,
І паліліся песні гучна, як з фанфары,
Аж задрыжэлі ў абелісках п'едэстала.

КАМУНІКАТ.ORG

III. РОЗДУМЫ

ЦЯПЛО

Трэба нам трошкі цяпла на двары,
Каб з кайданоў адпусціў лёд раку,
І каб вада папыла ў ёй з гары
Проста да мора па жоўтым пяску.

Трэба нам трошкі цяпла на палях,
Каб абудзілася ўсюды трава,
Зазелянелі лугі і зямля,
І пачалі ў небе птушкі спяваць.

Трэба нам трошкі цяпла для душы,
Каб зацвіла ў нас, як кветка, любоў,
І пачала ўсю нянавісьць глушыць,
З болю лячыць нас ад злобы гадоў.

ВАЙНА

Я з жалю плачу, як шэдэўры ўсёй культуры,
Якія дойліды даўно стварылі нам,
Бясследна нішчыць, як у час вялікай буры,
Заўсёды ўсякая разбойная вайна.

Тады не толькі гінуць у баях салдаты,
Бязлітасна смерць косіць дзетак і жанчын,
І церпіць ад яе больш бедны чым багаты,
А толькі генералаў вабіць большы чын.

Вайну распачынаюць дзікія садысты,
Якія цешацца, як льецца ўсюды кроў,
А з імі армія бяздушных кар'ерыстаў
Для славы, для медаляў ад уладароў.

Магутныя дзяржавы слабыя народы
Знявольваюць вайной для выгады сваёй,
І пазбаўляюць іх багацця і свабоды,
А самі багацеюць на бядзе чужой.

Агрэсары заўсёды ў мэтах прапаганды
Абвінавачваюць усіх сваіх ахвяр.

Ілгуць, апраўдваючы жорсткія каманды,
Такія, як калісьці выдаваў карсар.

Агрэсар -- уладар не можа быць пачцівым,
Бо высылае ён на смерць сваіх салдат.
Вайна для абароны будзе справядлівай,
Калі яе пачне захопнік – супастат.

АРАТЫ

Я араты – вайны не хачу,
Хоць калісь быў салдатам на фронце,
Я люблю, каб на полі ўваччу
Ураджаі квітнелі на сонцы.

Я хачу, каб усюды быў мір,
Каб без страху я сеяць мог збожжа,
Каб вайны ненавісны кумір,
Мог да Леты пайсці ў падарожжа.

І каб там ён астаўся навек,
І забраў ён туды ўсе нягоды.
Хай не будзе ваенных калек,
Хай жыць будуць у згодзе народы.

Не люблю я на раны глядзець,
Хоць калісьці я быў санітарам,
Не хачу сустракаць больш нідзе
Ні адзіных ваенных пакараў.

Не хачу я чуць выбухаў бомб,
І хавацца ад куль у акопах,
А люблю быць на пашы з канём,
А пасля на ім ехаць галопам.

Я хачу чуць прыемны пах траў
І ў паветры спеў радасных птушак,
Не хачу, каб лес побач стагнаў
Ад негаданых выстралаў пушак.

Ненавіджу, як улада мая
На чужы фронт людзей высылае,
Каб яны дзесь далёка ў баях
Уміралі, як дзікая зграя.

Каб яны там нахабна, як зброд,
Памагалі другім акупантам
Занявольваць іншы народ,
Ці захоўвацца, як дыверсанты.

Я араты – вайны не цярплю,
А жадаю араць, збожа сеяць,
І каб лёс акрыляў нас, Зямлю,
Каб здзяйснялася наша надзея.

КАМУНІКАТ.ORG

ТАМ ДЗЕ КАЛІСЬ ХАДЗІЎ ХРЫСТОС

Там дзе калісь хадзіў Хрыстос,
І заахвочваў да любові,
Цяпер вайна там і хаос,
Там многа жаху і крыві.

Там Аўраамава радня,
Народы з двух яго сыноў,
Не ведаюць аб дабрыні,
А толькі знаюць помсту, кроў.

І гінуць людзі з дзвюх старон
Ад куль, снарадаў і ад бомб,
Адны страляюць дзесь з акон,
Другія з танкаў веюць тромб.

Адны ў Рахіда паясах
Нясуць сабе і іншым смерць,
Другія з неба ў гарадах
Агнём ракетным сеюць смерч.

Не прабачае ні адзін,
Смярцей загінуўшай радні,
Дзяцей забітых і жанчын,
Ахвяр бяссэнсавай разні.

Так доўга будзе помста, жах
Там атрыбутамі падзей,
Пакуль Іегова і Аллах
Чужымі будуць для людзей.

ЛЮДЗІ І ВАЙНА

Наша зямля зноў крычыць тут пад намі
Ад незабыўных апёкаў і ран,
А мы прывыклі, паверылі самі,
Што кроў вайны, то зямлі талісман.

І на зямлі зноў страляюць салдаты,
Дзесь забіваюць жанчын і дзяцей,
Над гарадамі гучаць зноў набаты,
І ў бомбасховішча гоняць людзей.

Мы закрываем ад жудасці вочы,
А тэлевізар нам кажа: глядзі!

І ад бяссонніцы мучымся ўночы,
А як заснём, то нас цяжка збудзіць.

І прывыкаем паволі да жахаў,
Што прынясла дзесь там людзям вайна,
І мы прадставіць не можам іх страху,
Чуючы выбухі бомб дапазна.

Мы да далёкай вайны прывыкаем,
Як на забаву глядзім на яе,
Наша жыццё не з'яўляецца раем,
Маем так сама тут смуткі свае.

Маем карупцыю тут і зладзейства,
Маем галодных, бяздомных людзей,
І беспрацоўе, стыхійнае бедства
І ад дажджу, і ад іншых падзей.

І хоць жывецца не ўсім тут шчасліва,
Многія ганяць ўсе зверствы вайны,
Судзяць агрэсараў тут справядліва,
І не апраўдваюць іхняй віны.

Большасць людзей тут не любіць улады,
За падхалімства яе ў час баёў,
І што захопніку шле серэнады
Поўныя вернасці, радужных слоў.

ДЗЕ ТЫ МАЯ МАЛАДОСЦЬ?

Дзе ты, мая маладосць і юнацтва?
Дзе вы так хутка ўдалеч адышлі?
Вы, як калісьці па стэпах казацтва,
Хутка прамчаліся праз кавылі.

Толькі астаўся пучок успамінаў
Горкіх, салодкіх, і добрых і злых.
Часта ў раскошных, прыемных хвілінах
Страшылі смерці чатыры іклы.

Пашкадавала яна ў час ваенны,
Стукнуўшы ў вока мяне кулаком.
І з чужыні сам я шляхам каменным
Ціха прабраўся адзін у свой дом.

После мой лёс быў прыемны, чароўны
Я перажыць бы яго зноў гатоў,
Ды маладосць адышла ў свет умоўны,
І не аставіць ніколі свой схоў.

Быццам, як камень канула ў воды,
І дзесь глыбока ляжыць пад скалай
І ўжо застанеца там назаўсёды,
Нават не выкіне хваля ў прыбой.

Часам у рэчцы струмень пераверне
Нават пад скалай на дне камяні,
Ды маладосці мой лёс мне не верне,
Не завітаюць мінулыя дні.

ШКАДА

Як шкада, што не можна забраць мне ў пазыку
Тых далёкіх гадоў маладосці маёй,
Каб пражыць іх ізноў без стыхій злых без ліку,
Што калісьці, як віхар, прайшлі нада мной.

Я не жыў бы цяпер пад пагрозаю ссылак
У далёкі бязлюдны для нас Казахстан,
Не стаяў бы ў чарзе па кавалчак мыла,
Не спаткаў бы ніколі лясных партызан.

Не пазнаў бы цяпер я дзвух войнаў жахлівых,
Не блукаў бы ў няволі па землях чужых,
Я не поўз бы па снезе між куляў імклівых,
Не страляў бы з акупаў па людзях жывых.

Я не чуў бы цяпер пры сябе кананады,
На мяне б не ляцела, як град з неба, сталь
І не раніў мяне б там асколак снарада,
Не папаў бы цапер я ў ваенны шпіталь.

Каб паўторна я стаў маладым і здаровым,
Каб зноў гладкі меў твар без ніякіх маршчын,
Дык жыццё ўсё пайшло б каляінаю новай,
Без памылак старых дзесь да новых мясцін.

Не хацеў бы аднак быць цяпер беспрацоўным,
Ці баяцца, што выкінуць з працы на брук,
Не хацеў бы таксама блукаць я бяздомным,
І ў каналах хавацца зімой, як павук.

Каб мне можна было перакінуць спакойна
З дзён юнацкіх старонкі былога жыцця,
Маладосць перажыць без няволі і войнаў,
Я бы дзякаваў Богу ўсе дні без канца.

Ды ніхто мне не зменіць законаў прыроды,
І ніколі не вернецца мне маладосць.
Прывыкаю да старасці, як да пагоды,
І не мучыць мяне да яе боль і злосць.

КАРУСЕЛЬ ЖЫЦЦЯ

На каруселі нашага жыцця
Мы круцімся наўкол без перапынку,
Намотвае гады час без канца,
Да смерці нашай, як да адпачынку.

Мы сустракаем там сваіх сяброў,
Ды часта адыходзім ад іх хутка.
На ворагаў наткнемся між кругоў,
І часам бачым іх там нат праз суткі.

Ды ў ворагаў змяняюцца сябры,
І хочучь выкінуць нас з каруселі.

Бывае, што нас кінуць дагары,
А потым падаем мы ўніз, як на качэлях.

Не ведаем, што хочам мы тады,
Хоць ставім прад сабой якуюсь мэту,
І круцімся праз многія гады,
Шукаем быццам новую планету.

Пасля зноў забываем мы яе,
Бо мэта новая стаіць прад намі,
Як бы мы ўбачылі багатае калье,
Што бліскае прад нашымі вачамі.

І моташна становіцца для нас,
Бо галава баліць ад каруселі,
І чуем, што прайшоў наш добры час,
І ад язды зусім мы пастарэлі.

ХВІЛНЫ ШЧАСЦЯ

Хвіліны шчасця, быцам іскры,
Людскія сэрцы асвятляюць,
Аднак у змроку гаснуць быстра,
Людзей прыводзяць да адчаю.

Бо цяжка людзям жыць у цемры,
Калі не бачаць перспектывы,
Бо рэдка лёс бывае шчодры,
Каб чалавек мог быць шчаслівым.

Як беспрацоўны знойдзе працу,
Лягчэй яму на сэрцы стане,
Хоць не заробіць ён багацця,
Але закончыцца чаканне.

Аднак, як меч над галавою,
Пагрозай будзе беспрацоўе,
Як ваўкалак парой начною,
Яно з'ядае ўсё здароўе.

Няшчасця з голадам і крыўдай
З'яўляюцца прычынай бунтаў,
Рэвалюцыйных гвалтаў шыльдай
На беспарадкаў дзікіх грунтах.

Як дойдзе бунт да перамогі -
Правадырам пяройдзе ўлада.
А бунтарам адны знямогі
Астануцца па барыкадах.

ЛЮДЗІ, ЯК БЯЖЫЦЕ ДЗЕСЬ УДАЛЯЧЫНЬ

Людзі, як бяжыце дзесь удалячынь,
Спаглядайце часта за сабой назад,
Ці не затпіла непагоды плынь,
Ваша ўсё багацце, ваш жыццёвы клад.

Можа, што стварылі вы ў сваім жыцці
Ззаду гіне ў буры, ці гніе ў цяні,
Можа лепш вярнуцца, ратаваць ісці,
Чым кудысь імчацца, быццам на кані.

Людзі, перад бегам, гляньце на дзяцей,
Ці яны не плачуць, што не бачаць вас,
Не забудце ў бегу слёзных іх вачэй,
Каб да іх вярнуцца ў адпаведны час.

Бо калі вы ў бегу ўжо забылі іх,
А яны праз годы разбягуцца ў свет,
То пра вас загіне назаўжды ў іх слых,
І яго не ўзновіць ваш аўтарытэт.

Кожны з вас ім стане толькі чужаком,
Помачы на старасць пэўна не дадуць,
Могуць не пусціць вас да сябе ў свой дом,
Нават на магілу вашу не прыдуць.

ПРАМЕТЭЙ

Да скалы высокіх гор Каўказа
Бог Зеўс Праметэя прыкаваў,
Загадаў арлу сваім прыказам,
Каб ён печань у яго кляваў.

І арол выконвае загады,
І бязлітасна клюе яго,
За яго ў Алімпе боскім здраду,
Бо ён людзям з неба ўкраў агонь.

Адрастае з'едзеная печань,
Каб арол яе кляваў далей,
І ён церпіць дзень і ноч за бесцань,
Што быў добры для жывых людзей.

Што жыццё ім аблягчыў у пушчы,
Навучыў, як грэцца пры агні,
Паляваць на звера ў цёмнай гушчы,
Паказаў, як ездзіць на кані.

У багоў такая вось заплата,
За яго навуку, дабрату,
А арол згары глядзіць заўзята
На тытана, як на сірату.

Не баіцца ён зімы і буры,
Нават звону цяжкіх ланцугоў,
І густой і доўгай шавялюры,
Што расла праз тысячы гадоў.

Праметэй усё ж надзею мае,
Што яшчэ ён з літасці багоў,
Знойдзецца ізноў у боскім раю,
А ўсе людзі будуць мець агонь.

БЫВАЮЦЬ НОЧЫ

Бываюць ночы цяжкай смуты,
Калі мяне сон не бярэ,
Ляжу ў пасцелі быццам скуты,
Як раб пабіты на дварэ.

Баліць душа і ные цела,
А ў галаве адін хаос,
А думкі ў рытме тарантэлы
Мільгаюць, скачучы ў адкос.

Пасля прыходзяць успаміны
З юнацкіх год да блізкіх дзён,
І прабягаюць, як дрызiны,
Дзесяткі ўспомненых імён.

Як у акне святло зазьяе,
Тады прыходзіць ціхі сон,
І ўсё, што мучыла, ўцякае
Дзесь пад Марфея парасон.

КРОПЛЯ НА ТВАРЫ

Яна прыйшла і ёй на твары
Зазяля кропля, як алмаз,
Здаецца ў кроплі быў ліхтарык,
Як у музеі напаказ.

У кроплі бачыў я і мора,
І цёмна-сіні акіян,
І залацістую прастору,
Дзе паспявае гаалян,

І неба яснае, і хмары,
Міганне зорак у цяні,
Віна рубінавыя чары,
І ізумрудныя агні.

І нават у дзявочай зрэнцы
Мільгала кропля пад брывом,
Як бляск у маяка ў акенцы,
Ці ад пажару зарыва.

Яна зірнула хутка ў люстра,
З усмешкай павярнула скронь,
І кропля светлая, як іскра,
Упала на яе далонь.

КРЫЛЫ

Ад яго адарваліся крылы,
Ён упаў і на кветцы ляжыць,
І падняцца не мае ўжо сілы,
І ён мокне адзін на дажджы.

А дзесь блукаюць крылы па небе,
Адзінокія рэюць між хмар,
І нічога ім там не патрэба,
Як ад іх адарваўся ўладар.

Там свабода іх цешыць у хмарах,
Краявіды лясоў і палёў,
І што разам лятаюць у пары,
Хоць злучае іх толькі любоў.

Нечакана сарваўся там вецер,
Разагнаў крылы два ўдалячынь,
І пасля дзесь іх кінуў у смецце,
Дзе парвала іх нейкая плынь.

І тады вась яны зразумелі
Аб фатальнай памылцы сваёй,
Утраіх каб былі – уцалелі б,
І далей бы ляталі з сабой.

А так гінуць усе паасобна,
І не ведаюць лёсу другіх.
А каб лёгалі разам і згодна,
Іх бы бачылі ўсе між жывых.

Я НЕ ЧУЮ СЯБЕ АДЗІНОКІМ

Я не чую сябе адзінокім,
Як знаходжуся толькі адзін,
Час бяжыць, як у горах патокі,
І не маю я часу на спінін.

Не сумую цяпер я ніколі,
Бо заўсёды мне працы стае,
І ў яе жыватворнай няволі
Адлятаюць дзесь смуткі мае.

Я занятакі мае, як забаву,
Адчуваю ў душы, як дзіцё,
І пры працы будзённай і жвавай
Прабягае маё ўсё жыццё.

САЛАВЕЙ

Салаўя не трымайце замкнёнага ў клетцы,
Ён зачакне ў няволі, не будзе спяваць,
Задыхнецца, як рыба базарная ў сетцы,
Як ён будзе жалезныя краты кляваць.

Ад яго вам у хаце не будзе карысці,
Бо ён нават забаўкай не стане для вас,
А сумленне, я думаю, будзе вас грызці,
Як пры смерці забляе ён, быццам бакас.

Салаўя не трымайце замкнёнага ў клетцы,
На свабоду пусціце яго праз акно,
Хай ён сядзе высока на дрэве, на кветцы,
І хай цешыцца з вамі ўвесь час заадно.

Хай лятае, спявае для вас дзесь пад хмарай,
А вы будзеце піць для пацехі бардо,
Хай там знойдзе сабе ён сяброўку да пары,
І заложыць на дрэве ён з ёю гняздо.

НЕ СУМУЙ, СЯБРОЎКА...

Не сумуй, сяброўка – справы ўладзяцца
Пройдзе смутак твой і ўся журба,
Да цябе ён прыйдзе, каб парадзіцца,
І заціхне ваша барацьба.

Усміхніся ты яму какетліва,
І не строй грывасы перад ім,
Гавары заўсёды з ім прыветліва,
І ён хутка станецца тваім.

Сакавік ужо ад сонца жмурыцца,
І вясна вам шчасце прынясе,
Вы на шпацыр пойдзеце па вуліцах,
І паходзіце па парку па расе.

Там на лаўцы сядзьце за алейкаю,
Прытуліся да яго грудзей,
Каб пачуў ён сэрца пад цыгейкаю,
І каб не сароміўся людзей.

Каб цябе ён песціў папалункамі,
І яму ты вуснаў не шкадуі,
Імі цешся ты, як падарункамі,
І заўсёды смейся і лікуй.

І тады твая журба нязносная
Дзесь адыдзе ад цябе навек.
На яго ты перастань быць злосная,
Ён напэўна добры чалавек.

МАЛАДОЙ ДЗЯЎЧЫНЕ

Аднойчы прыйдзе да цябе каханне,
Калі чакаць не будзеш ты яго,
Яно тваё захопіць існаванне,
З яго палону не ўцячэш бягом.

Ты будзеш цешыцца ў яго палоне,
Будзеш смяяцца з радасці ўвесь час,
Пачуешся ты ў боскім пантэоне,
Куды даўно прывёз цябе Пегас.

Пісаць ты будзеш аб каханым вершы
І марыць, каб сустрэцца з ім анфас,
Ён у цябе заўсёды будзе першым,
Як у царкве святы іканастанс.

Пасля акажашся ў руках бяссонніц,
Брак узаемнасці вядзе да слёз,
Каханне не шкадуе і палонніц
І можаш захварэць з ім на неўроз.

Хаця і ўзросты ўсе яму пакорны,
Ды маладых яно бярэ хутчэй,
Твайго каханага падман прытворны,
Мацней параніць можа, чым кашчэй.

Загіне аб каханым захапленне,
Яно аставіць успамін, як сон.
Калі ў каханні будзеш мець цяпенне
Пасля разлукі можа прыйдзе ён.

Сочы, 02. 01. 1985 г. Польская экскурсія, на якой аўтар быў гідам.
Аўтар стаіць справа.

КАРАБЕЛЬ

Плыў карабель па туманнай прасторы,
Вецер пхаў дзесьці яго парусы,
Бачыў здалёку ён скалы і горы,
Часам людскія ён чуў галасы.

Ён сустракаў часта штормы і буры,
І са стыхіяй бароўся ён сам,
Ён перамог сам марскія віхуры,
Сонца было для яго, як бальзам.

Ветразі, палуба сохлі ад пены,
Як паказаўся на небе ліхтар.
Хвалі караблік гайдалі пазменна,
Ззяючы ў сонцы пад небам без хмар.

Ноччу матросы стаялі на варце,
Зорка глядзелі ў бязмежную муць,
Іх капітаны шукалі на карце,
Шлях, на які бы маглі павярнуць.

Раптам пачуліся гукі прыбоя
Ад прыбярэжных нябачных ім скал,
Бераг тут блізка і ў добрым настроі,
Сталі шукаць свой чаканы прычал.

Хоць праплылі яны ўсе акіяны,
І ўсе дарогі раней перайшлі,
Сёння яшчэ тут зямлі абяцанай
З болем і жалем яны не знайшлі.

РАСЧАРАВАННЕ

На суседнім балконе насу праць майго,
Як запалаяца ноччу ўжо ўсе ліхтары,
На чырвоным святле, што гарыць, як агонь,
Я жанчыну прыгожую бачыў згары.

Любаваўся я ёю тут кожную ноч,
Як выходзіла стройная ўся на балкон,
І ў сукенцы чароўнай глядзела наўзбоч,
Як на фоне чырвоным жывы медальён.

І не раз мне рукою кіўнула яна,
Я таксама ў адказ пасылаў ёй ківок,
Так як быццам я з ёй быў знаёмы здаўна,
А ў нас зблізку яшчэ не сустрэўся наш зрок.

Не раз пальцы яна прыкладала да губ,
Пацалунак здалёк пасылаючы мне,
І ад смеху дрыжаў валасоў яе чуб,
Бразгатаў смех яе на балконным акне.

І я з прагай чакаў на яе смех і жарт,
Хоць старэйшы я быў ад яе сорак год,
Як глядзеў на яе, то чуў шчасны азарт,
Маладзеў я пры ёй, як вясной агарод.

І адзін раз гляджу на чырвоным святле
На балконе стаіць там чужы сілуэт.
Я другую жанчыну пазнаў у імгле,
Бо знаёмая дзесь адплыла ў іншы свет.

НЯМА ЎЖО ЦЯБЕ

На беразе мора крыклівыя чайкі
Ляталі за намі, як цень, грамадой,
А хвалі марскія, спяваючы байкі,
Нам ступні парою цвялілі вадой.

Ішлі мы шчаслівыя берагам мора,
Туды, дзе не відна было ўжо людзей,
На ўсходзе чарнела прад намі прастора,
І з кожнай хвілінай было ўсё цямней.

На мяккім пяску мы прыселі з табою,
Тады прытулілася ты да мяне,
І ў гуках чароўных марскога прыбою,
Нам біліся сэрцы мацней і мацней.

У час пацалункаў ты мне гаварыла,
Што хочаш навекі быць толькі са мной,
І ў словах тваіх адчувалася сіла,
Якую не чуў я раней прад табой.

Паверыў тады там я ў наша каханне,
Табе я сказаў, што спаткаемся зноў,
Што гэта прысяга, а не абяцанне,
Бо ў сэрцы гарачую чую любоў.

І раптам, на месяц прад нашай сустрэчай,
Атрымаў я вестку ад брата твайго,
Што мела выпадак ты дзесь небяслечны,
І ў ім ты загінула ў гурбе снягоў.

Завей і мне вестка варвалася ў сэрца,
Далёка ад месца трагедыі злой.

Ніколі не ўбачыў я гэтага месца,
У горах далёкіх закрытых імглой.

Знаходжу я ў пісьмах тваіх, як учора,
Надзею тваю, што ўжо хутка наш шлюб,
І помню наш вечар над берагам мора,
І ўсе пацалункі тваіх страсных губ.

Цяпер я з табой спатыкаюся разам,
На беразе мора, і толькі ўжо ў сне,
А вочы твае зіхацяць, як алмазы,
Калі прытуляешся ты да мяне.

КАМУНІКАТ.ORG

НЕАТРЫМАНЫ АДКАЗ

Пазнаёміў нас лёс нечакана
У палацы татарск ага хана,
Як глядзеў я з табой, як на зман,
Там на Бахчысарайскі фантан.

Ты схапіла мяне там за руку,
І хацела, каб даў я паруку,
Што навокал мы бачым не сон,
А праўдзівы стары пантэон.

І пасля сябраваў я з табою:
У абдымках пад цёмнай вярбою,
Мы ад сонца схаваўшыся ў цень,
Не адзін правялі разам дзень.

Мы гулялі ў Мікіцінскім парку,
Не адну ў барах выпілі чарку,
І на кацеры ў гушканні хваль,
У марскую глядзелі мы даль.

І калі час прыйшоў развітання,
Задала ты адно мне пытанне,
На якое тады ў той вось час,
Я не ведаў, які даць адказ.

Не чакаючы нават адказу,
Ты кудысь адцяцела адразу.
І замёр я тады, як скала,
Бо ты адраса мне не дала.

І шукаў я цябе без удачы
Па слядах тваіх свежых, гарачых,
І знайсці я цябе ўжо не мог,
І адказ мой схаваўся ў астрог.

ХОЦЬ МНЕ СМУТНА

Хоць мне смутна, ды я ўсім на злосць
Усміхаюся, быццам я рады
Паказаць што мая маладосць
Не здала яшчэ старасці ўлады.

Хай здаецца, што цешуся я
Тут нястомным і моцным здароўем,
Каб знаў вораг мой, што ён, як змяя,
Ран не зробіць мне едкім зласлоўем.

Хай зайздоўраціць запалу майму,
І жывучай маёй моцнай сіле,
Каб здавалася доўга яму,
Што не хутка я буду ў магіле.

Не скажу аб хваробе сваёй
Я нікому, нат блізкай асобе,
Каб не ведала доўга аб ёй,
Не цярпела ў заўчаснай жалобе.

Я боль свой адзін працяргілю,
І нікому яго не прызначу,
Я прыйшоў, каб кахаць, на зямлю,
І не мучыць сваёю няўдачай.

ПОРЫ ГОДА

Хоць бачу я з акна,
Шго наступіла восень,
Ды ў сэрцы мне вясна
Цвісці, як кветка, просіць.

І цешуся тады
Я, як юнак вясёлы,
Шчаслівы, малады,
Які прыйшоў са школы.

Я музыку хутчэй
Вясёлюю ўключаю,
І быццам салавей
Вясною, я спяваю.

А некалі вясной
Асення журбота
Уладу нада мной
Захопіць, як дзень слота.

Хоць сонца за акном
Блішчыць чароўна ў кветках
Мяне сплін морыць сном,
З тужай, яго суседкай.

Не цешыцца душа,
Шго сонца зырка свеціць,
Як восенню ў вушах
Я чую дождж і вецер.

Як пройдзе час хандры,
Я цешуся вясною,
Хоць бачу на дварэ
Снег сыпле, як зімою.

ПАРАДА ЗНАЁМАМУ

Ты не сумуй, злаваць не варта,
І біць аб крэсла кулаком.
Расстаўса з ёй ты не на жарты,
Аставіўшы ёй грошы, дом.

Хоць ты яе кахаць бы рады,
Агіду чуеш у сябе.
Яна не можа жыць без здрады,
І не ашукваць больш цябе.

Няма ў яе чуць-чуць сумлення,
І сораму паміж людзьмі.
Няма ў яе зацікаўлення
І да дзяцей, і да сям'і.

Яна адно жаданне мае,
Мець грошы, секс і алкаголь,
І жыць без працы, як у раю,
І прычыняць знаёмым боль.

Яна ў цябе забрала многа
Спакою, радасці ў жыцці,
Цябе звярнула на дарогу,
Якой ты не хацеў ісці.

Пакінь яе, забудзь навекі
Яе каварства і абман,
І вераломства і ўсе здзекі,
Ды стань на ногі, як тытан.

Ты знойдзеш лепшую дзяўчыну,
І закахашся ў яе,
І пойдзеш новаю сцяжынай,
Забывшы горычы свае.

А даўняе тваё каханне
Мільгне, як дальні перазвон,
Яго былое існаванне
Успомніш ты, як брыдкі сон.

РАЗЛУКА

Гавораць, што лечыць разлука
Пачуццяў гарачых запал,
Што быццам змякчае ўсе мукі,
Якія ў каханне ўнёс шквал.

Што нішчыць яна боль і раны,
Якія прыйшлі ў барацьбе,
А смуткі душэўнага стану,
Пачнуць пры разлуцы слабець.

Што з часам разлука каханне,
Як жорны сагрэ ў парашок,
А ў сэрцы адно казытанне
Аставіць сумлення папрок.

Аднак жа разлука з табою
Прыйшла да мяне быццам цьма,
Знайсці не магу я спакою,
Як побач цябе тут няма.

Я чую сябе адзінокім,
І трачу жыццё ў варажбе,
Ці хутка я ў суме глыбокім
Спаткаю ізноў тут цябе.

Другіх сустракаць я не рады,
І ў сэрцы мне гасне агонь,
Відаць, што жыццё мае вады:
Не лечыць разлука яго.

КАЛІ ТАБЕ БАЛІЦЬ ДУША

Калі табе баліць душа,
І ты далёка ад мяне,
Ты не шукай там урача,
А стань свабодна пры акне.

І ты ў ім моваю прастой
Сваю мне вызнай каницель,
Яе пачую я душой
І цэраз тысячы зямель.

І тэлепатыяй цябе
Я вылечу, як добры ўрач.
Дык не сумуй там, не слабей,
Дарэмна з распачы не плач.

Калі ж далей чуць будзеш боль,
То запалі хутчэй свячу,
І да цябе я, як арол,
Сам цэраз буры далячу.

Я абдыму цябе тады,
І пацалую моцна ў твар,
І па хваробе ўсе сляды,
Дзесь адляцяць, як злы камар.

АДАМ І ЕВА

Адам і Ева после працы
Прыйшлі ў абдымках у шалаш,
Каб пакахацца на матрацы,
І з'есці зроблены гуляш.

Успамінаюць час у раю
Дзе ўсё было ў ахопе рук
У садзе райскім побач гаю,
Без смагі, голаду і мук.

Аднак там не было кахання,
Ні пацалункаў, ні любові,
Ні сэрц раскошнага дрыжання,
Калі агонь чуць у крыві.

Таму ім раю ўжо не шкода
Калі любові пазналі смак,
Хоць барацьба з усёй прыродай
Жыццё ім труціць, як мыш'як.

Дзяцей яны б не мелі ў раю,
Якіх расце тут грамада.

Адно іх толькі раздражняе:
Ім бесмяротнасці шкада.

Адна іх думка мучыць толькі,
Што прыйдзе старасць, а з ёй смерць,
Аднак паволі іх патомкі
Людзьмі заселяць цэлы свет.

Я З ЖАХАМ СЛУХАЮ НАВІНЫ

Калі штодзень я з жахам слухаю навіны
Аб тых злачынствах, што тварацца на зямлі,
То бачу, што яны да нас ужо ў гасціну,
Нахабна з заганіцы з шумам перайшлі.

Вярзецца, што бандыты ўсей Еўропы
Сюды з'явіліся, як восаў злых раі,
Як цёплым летам весланогія цыклопы,
Запоўнілі ўсе вадаёмы, ручаі.

А то былі аднак радзімыя бандыты,
Якія выйшлі з нашых вёсак, гарадоў,
І ў нас яны свае праводзілі іспыты,
Спачатку грабячы старых жанчын і ўдоў.

Калі ж яны пазналі слабы біч улады,
То сталі нападаць на банкі і дамы,
Тварылі між сабой злачынныя брыгады,
І не баяліся ні кары, ні турмы.

І наркатычны бізнес вырас у закутку,
Тады за рынак збыту шугнула вайна,
І гінулі бандыты ад бандытаў хутка,
Жыццё ім забіралі прагнасць і казна.

І мафіі стварылі ў гарадах атрады,
Якія залілі жыццё ў іх, быццам муць.
І палілася кроў, і ў белы дзень напады,
Страляюць да людзей і грабяць іх і б'юць.

І небяспечна стала ўсюды на дарогах,
Шафёраў забіваюць, забіраюць груз,
Ды адбіраюць грошы блізка ля парога,
Бо красці ўмеюць лепш, як шчупальцы медуз.

Не можна ўжо быць пэўным і ў сваёй кватэры,
А тым больш у вілах ці ў сваіх дамах,
Бо грамады зладзеяў шныраць, як пантэры,
І абкрадаюць, як нікога ў доме ўжо няма.

Злачынству памагае вельмі беспрацоўе,
Кіруе голад моладзь часта ў бандытызм,
Яна без працы траціць сорам і здароўе,
І набывае беззаконне і цынізм.

Карупцыя, зладзейства ў верхавінах ўлады,
Рабунак і забойства – тэма ўсіх навін,
Цякуць яны з газет, як воды праз каскады,
Атручваюць жыццё струменямі таксін.

СІЗІФАВА ПРАЦА

Бурылі цэрквы, касцёлы, бажніцы,
Іх замянялі ў арцелі і склады,
Забаранялі адкрыта маліцца,
На святароў спаглядалі з пагардай.

Многа іх згінула ў турмах, ГУЛАГах,
Змусілі слабых службыць стукачамі,
На Салаўках паміралі ў знявагах,
З голаду, холаду, пад багагамі.

З веруючых насміхаліся ўсюды,
Іх цемраш аламі ўсіх называлі,
Людзі дрыжэлі прад імі ад жуды,
Аж да адчаю, да страты маралі.

Моладзь у школах вучылі, што вера
Гэта ёсць опій для кожных народаў,
Труціць іх душы, як дымная сера
Целы атручвае ў дождж ці ў пагоду.

Чвэрці тры веку маною агітак
Бога і веру аплёўвалі ядам,
Цэраз цэнзуры гусцейшае сіта
Толькі праходзілі фальш і няпраўда.

Мэтай бязбожнікаў і камуністаў
Многа гадоў у палоне руціны
Толькі было, каб зрабіць атэістаў
З моладзі, з жыхараў цэлай краіны.

Раптам, як бурбалка, лопнулі грудзі
Гідры імперыі зла і насілля,
Як з летаргіі ачнуліся людзі,
Быццам у іх паявіліся крыллі.

Многія хутка запоўнілі храмы
Дзякаваць Богу за бляскі свабоды,
З верай, з надзеяй, што старыя драмы
Мучыць не будуць ні іх, ні народу.

Цэрквы закрытыя зноў аднавілі,
Выгналі з іх прадпрыемствы, арцелі,
Гукі званоў чуць было на паўмілі,
Быццам яны недзе з неба ляцелі.

Новыя храмы ізноў вырасталі,
Там дзе калісь іх разбурылі дзіка,
Замест драўляных цагляныя ўсталі,
Ззяюць крыжы залатыя, як пікі.

Манастыры адрадзіліся мігам,
Дзе захаваліся старыя келлі,
І, як падснежнікі после адлігі,
Новыя келлі растуць з падземелля.

Бачым цяпер, што ўсе іх намаганні
Не прыняслі ім жаданых эфектаў,
Раны нанесеныя веравызнанням
Хутка радзілі таемныя секты.

Людзі ўвесь час не забылі пра Бога
Наперакор злых рэпрэсій над верай,
Вера ў Яго, як праменні ў астрогах,
Сілу далі перажыць змрок карцэраў.

Толькі жывуць ва ўсіх цені ўспамінаў
Па святарах, што загінулі ў здзеках,
Па перажытых ад страху гадзінах,
Каб не папасці ў Сібір, не стаць ЗЭК-ам.

ЮБІЛЯРУ ВІКТАРУ ШВЕДУ

Год капа ўжо прайшла з таго часу,
Як сустрэўся калісь я з табой,
Не ў палацах для муз на Парнасе,
А ў гімназіі бельскай, зімой.

Я з'явіўся ў шынелі вайсковай,
Як салдат прамі нуўшай вайны,
І, як ты, выйшаў з хаты вясковай,
Каб навукі араць цаліны.

І там нас беларуская мова
Прывяла да сяброўства найперш,
Там на ёй першы раз выпадкова
Напісаў я ў газетку свой верш.
У гімназіі на сценгазеце,
З нашых творчых бутонаў раслін,
Мо магло б паказацца суквецце,
Ды іх знішчыў варожы пачын.

Бо закрыў ён нам нашую школу,
Нас па свеце зусім разagnaў,
І, па доўгіх блуканнях наўкола,
Я цябе ў Беластоку спаткаў.

Хоць жылі мы з табой у Варшаве,
На Лавіцкай у доме адным,
То чамусьці сустрэцца няяве
Не маглі праз гады мы зусім.

Як знайшлі мы наш творчы прыстанак
На старонках газеты „Нівы”,
То сустрэліся мы нечакана
У рэдакцыі ў час веснавы.

З той пары часта нашы дарогі
Сутыкаліся ў БэГаКаГэ.
Ты не раз для мяне быў падмогай
У жыцёвым маім каратэ.

Я сачыў за тваім шляхам творчым,
І Твой поспех мяне акрыляў,
Усхваляў я адпор твой станоўчы
Да бяздушных, бязлітасных спраў.
Час для нас праляцеў, як ракета,
І ўжо восем дзесяткаў гадоў
Прамінула табе сяголета
Поўных поспехаў, творчых пладоў.

І на твой юбілей я жадаю
Для цябе і здароўя, і сіл,
Каб паэзія ў вершах жывая,
Выплывала ў цябе ў небасіл.

Каб у „Зорцы” штотыдзень два вершы
Ты дасціпна дарыў для дзяцей,
Каб ты чуўся штодзень здаравейшы,
Святкаваў не адзін юбілей.

IV. ВУЧНЁЎСКАЕ ЗАЧАРАВАННЕ

КАЛІ БЫВАЮ Я З ТАБОЮ (Ані К.)

Заўжды, калі бываю я з табою,
Я цверазець ад шчасця не хачу,
Бо забываю гора і ўсё злое,
Што перажыў і, што калісь адчуў.

Ты, як бальзам, залечваеш мне раны,
Якія маю на сваёй душы.

Смяшынкамі ў вачах тваіх я – п'яны,
І жах мяне ўжо можа расмяшыць.

Здаецца, што жыццёвую дарогу
Мне выслалі, як снегам, серабром,
Вясёлка мне падораная Богам
Над ёй блішчыць брыльянтавым святлом.

Гляджу я на цябе зачараваны:

Тваім дзяцінным тварам маладым,

Рубінам вуснаў, быццам маляваных,

Над рысамі прыгожай барады,

Сапфірам зрэнак, ззяючых, як зоркі,
Пад тонкімі штрыхамі чорных броў,
Якія, як блакітныя пацеркі,
Пад вейкамі бліскаюць серабром.

Пушыстымі тваімі валасамі

Над пекнаю тваёю галавой,

Сплываючымі зверху ручаямі

На грудзі, як на кветкі пад канвой.

Усё кахаю я, што ёсць навокал,
Цябе і нават цень твой на сцяне
І пры табе я цешуся глыбока
Калі ласкава глянеш на мяне.

АДНО КРЫЛО З НАС МАЕ КОЖНЫ (НАДЗІК.)

Адно крыло з нас мае кожны,
І хоць і моцныя яны,
Ніхто ў разлуцы з нас не зможа
Падняцца ўверх крылом адным.

Калі ж мы злучым нашы рукі,
І кожны з нас махне крылом,
То ў унісоне цудных гукаў
Падыме ў неба нас святло.

І мы прытуленыя разам
Акажамся вышэй ад хмар,
І нашым лётным экіпажам
Дзівіцца будзе кожны твар.

Тваім я стануся пілотам,
І між прамянямі нябёс,
З раскошай нашага палёту,
Павяжа нас надоўга лёс.

Лятаць мы будзем днём і ноччу,
І ў бляску месяца і зор
Глядзець табе я буду ў вочы,
Над пікамі высокіх гор.

Калі ты да мяне ў абдымках
Прыціснеш твар свой малады,
Мы будзем бачыць, як на здымках
Даліны, вёскі, гарады.

Каханні новыя вяршыні
Спасцігнуць нас у вышыні:
Яно нас звяжа ў небе сінім
Прысягай моцнай, як граніт.

ТЫ НЕПАЎТОРНАЯ (АЛІНЕ В.)

Ты – цяпер для мяне тут адзіная,
Непаўторная ў свеце жанчын,
Як багіня сышла з неба сіняга,
Як красуня з народных былін.

Ты мяне тут красой заварожваеш,
Кумачовай памадаю губ,
І пяшчотай, усмешкаю кожнаю,
Як бы тут адбываўся наш шлюб.

Для мяне ты заўжды ненаглядная,
Ці вясёлы, ці смутны твой зрок,
Ці праходзіш паходкай параднаю,
Ці ў задуме глядзіш дзесь убок.

Ты сваім аксамітавым позіркам
Пранікаеш у сэрца маё,
І паспела ўжо ласкавым почыркам
Запісаць там каханне сваё.

І я чую яго моц жыццёвую,
І тады, як бываю адзін,
Ці ўпаду на гулянку вясковую,
І пабачу там хмару дзяўчын.

Адагнала нуду ты снатворную,
Адышлі ў цень журба і ўвесь сплін.
Для мяне ты – цяпер непаўторная

І адзіная ў свеце жанчын.

І я чую жаданне няўтольнае
Каб былі мы заўсёды ўдваіх,
І яно для мяне – непаўторнае,
Бо не знаў я пачуццяў такіх.

КАЛІ Я З ТАБОЮ (ВАЛІ Р.)

Калі з табой я – аджываю,
Я чую радасці парыў.
Здаецца мне, што ў браме рая
З табой я нанавя аджыў.

Праходзіць смутак, нуда, гора,
Калі пачую я твой смех,
Тады мне па калені мора,
Тады не страшны мне і грэх.

Запал прыходзіць і адвага,
І адыходзіць боязь, страх.
Смеласць, бадзёрасць і павага
Мяне ахоўваюць, як страж.

Што не паспеў зрабіць раней я,
З табой выконваю я ўміг.
Душы не мучаць больш сумнення
У шчырасць мілых слоў тваіх.

Я цешуся тваёй уцехай,
Усмешкай цуднаю твёй.
З яе прыходзіць, быццам рэха,
Вясёлы радужны настрой.

Дае твой мілы позірк радасць,
Давер'е, ўнутраны спакой.
Голас твой ціхай серэнадай
Гучыць надзеяй і вясной.

Знутры ты свецішся зарніцай,
Гарыш, як радужны ачаг,
І я гатоў з табою зліцца,
Ззяць заўсягды ў тваіх вачах

Лодачны праплы ў па Дунайцу. Аўтар справа ў другім радзе. За ім, у сярэдзіне, яго жонка Ніна.

V. РАГВАЛОД І ТУР

1. ВЯРТАННЕ Ў ПОЛАЦК

Атрымаў ранкам злую вестку
Князь на Прымор'і, Рагвалод,
З пагодаю было ўжо кепска,
Каб восенню ісці ў паход.

А тут даведаўся, што матка
Яго ў гарачцы ўжо ляжыць,
І што баяцца беспарадкаў,
Калі яна не будзе жыць.

І просіць Полацк, каб ён хутка
З сям'ёй вярнуўся ў родны дом,
Бо вораг блізкі вельмі чуткі,
Можа з'явіцца, быццам гром.

Даўно ўжо князь з сям'ёй і братам
Збіраўся выехаць на ўсход,
Туды, дзе іх чакае матка,
І родны горад, і народ.

Князь Рагвалод атрымаў згоду
Ад караля і ўсіх князёў
На права вольнага праходу
Па іх зямлі дружын, вазоў.

Скіпетр улады на Прымор'е
Князь жонкі брата перадаў,
Як запалілася сузор'е,
Ён каравану ўсю сабраў.

Стаялі коні ўжо з вазамі,
А побач ратнікаў атрад,
З дачкою жонка і з сынамі
Чакалі ў возе на загад.

Найбольшай радасцю палала
Дачка Рагнеда, іх княжна,
Яна даўно, даўно чакала,
Каб бабу зноў сустрэць адна.

Каб зноў ёй кінуцца на шыю,
І цалаваць ей вочы, твар,
І расказаць ёй ўсю стыхію
Свайго жыцця, душэўны жар...

І раптам Тур з сваёй дружынай,
І з караванаю вазоў
З'явіўся тут з сваёй княгіняй,
Каб разам выехаць дамоў.

Каб з братам выехаць у Полацк,
Сустрэцца з маткаю жывой,
Пабачыць родныя там сёлы,
Дзяцінства ўспомніць над ракой.

І там цяпер зусім астацца,
І бараніць сваю зямлю,
А з чужыной навек расстацца,
Аддаць чужому каралю.

Дзяцей сваіх не меў з княгіняй,
З якой пражыў тут многа год,
І не шкада чужой айчыны,
Дзе не жыве ягоны род..

Вось Рагвалод даў знак рукою
На чорным маладым кані,
І з караванай, як ракою,
Плылі, як светлячкі, агні.

На ўсход паехалі спакойна,
І чуўся толькі колаў скрып,
Стук капытоў ад коней стройных,
І часам ржанне іх і хрып.

2. СУСТРЭЧА З КНЯГІНЯЙ ПРАДСЛАВАЙ

Калі на галаве ўсёй стужкі караваны
Пад'ехалі князі да гарадскіх варотаў,
Пабачылі з якой вялікаю пашанай
Сустрэў народ іх тут у час дажджу і слоты.

Амаль ўвесь Полацк выйшаў на спатканне з імі,
Хоць з неба дожджык цыркаў, вецер дзьмуў халодны,
Віталі людзі іх шпалерамі густымі
Па старанам дарогі, як герояў родных.

Пад дахамі вазоў выглядвалі княгіні,
Махалі да людзей прыветліва рукамі,
Віталіся яны, як з неба дзве багіні,
Прыгожыя, вясёлыя, з бліскучымі вачамі.

Княжна Рагнеда, сеўшы ў футры побач маткі,
Махала да людзей прыветліва рукою,
І спаглядала ў бок на гарадскія хаткі,
Якія бачыла калісь даўно вясною.

А вось даехалі княгіні да палацу,
Рагнеда выскачыла з возу без падтрымкі,
Ды хутка ў спальню да Прадславы ўбегла з плачам,
І кінулася ёй на ложак у абдымкі.

Прадслава ў ложку абAPERлася ў падушку,
Трымала ўнучку на руках і цалавала,
Аж князь з княгіняю казалі, каб дачушка
Прыкрыла ногі хворай бабкі пакрывалам.

Княгіня са слязамі прывітала ўнукаў,
Якіх тут першы раз пабачыла ў палацы,
Глядзела ў вочы ім, трымаючы за рукі,
Аж з захаплення паднялася ўверх з матрацу.

Высокія ўжо хлопцы выраслі на хвалу,
Мячы звісалі ім у ножнах аж да ботаў,
З прыгожых твараў маладосць і радасць ззяла,
І адчувалася да подзвігаў ахвота.

Пасля княгіні прывіталіся з Прадславай,
Абцалавалі ёй тут рукі, вочы, шчокі,
Жадалі ёй здароўя, радасці і славы,
Жыцця сто год у цераме сваім высокім.

А Рагвалод і Тур запэўнілі княгіню,
Што ўжо не вернуцца ў Прымор'е больш ніколі,
Што кожны з іх прывёў сюды сваю дружыну,
І стануць разам княствам правіць з ёй паволі.

Княжна сказала, што даўно ўжо іх чакала,
Бо можа з поўначы з'явіцца небяспека,
Там Дабрыня кіруе княствам і няўдала,
А Святаслаў дзесь у Балгарыі далёка.

Хоць у яе ёсць вельмі добрыя дружыны,
Аднак ліхая вестка аб яе хваробе,
Стаць раптам можа нечаканаю прычынай,
Суседскіх злых набегаў, проста так, на спробу.

Ажыў увесь палац і чуўся смех усюды.

Рагнеда цешылася новаю гасцінай,
Заглядвала ў пакоі, ў куфры і ў пасуды,
І захаплялася тут кожнаю хвілінай.

Змяняла часта на сабе свае сукенкі,
Выцягваючы з куфраў вопраткі княгіні,
І іх прымервала. І пекная паненка,
У люстры бліскала, як хмара ў небе сінім.

Князі пайшлі хутчэй даваць гасцям кватэры,
Хлявы для коней, для вазоў знайсці прыкрыцця,
Каб адпачыць яны маглі пасля вячэры,
І каб пасля дажджу паспелі падсушыцца.

З дружыннікаў мясцовых выставілі варты,
Аб'ехалі ўвесь горад, вуліцы і крэпасць
Хоць мокрыя былі, бо дождж імжыў упарты,
І ў арсенал зайшлі і ў крэпасці да skleпаў.

Роў абаронны быў запоўнены вадою,
Ён быў шырокі, акружаў навокал крэпасць,
Мост падняслі ўверх перад брамай гарадскою
І з крэпасці ля брамы ўжо сышлі наслепа.

Калі прыйшлі ў палац, Рагнеда моцна спала,
Браты яе таксама ўжо ляжалі ў ложках,
І толькі служба іх з княгінямі чакала,
І на акне ў гасцінай шэранькая кошка.

Знялі свае даспехі, скінулі адзежу,
І вымылі чаргова потны твар і цела,
Пайшлі ў свае пакоі ўжо ў бялізне свежай,
Дзе жонкі іх чакалі ў цёпленькай пасцелі.

3. СМЕРЦЬ ПРАДСЛАВЫ

Апекавалася Рагнеда бабкай хворай,
Сядзела часта з ёй, падкладвала падушкі,
Апавядала ёй, што бачыла над морам,
І пра марскія рыбы, і марскія птушкі.

Давала зёлкі піць ёй часта ад дакторкі,
І з маткаю карміла слабую княгіню,
Вучылася старанна полацкай гаворкі,
Прыносіла да ложка астры і вяргіні.

Рагнеды бацька з братам Турам і дружынай
Наведаць паплылі ўсе крэпасці ў айчыне,
Пабачыць гарады і меньшыя мясціны,
Праверыць як жывуць падданья ў краіне.

Калі яны прайшлі паўднёвыя граніцы,
І Прыпяццюплылі на захад талакою,
Князь Тур пастанавіў тут княжыць і сталіцу
Пабудаваць сабе дзесь блізка над ракою.

Як на начлег спыніліся за рэчкай Ствігай,
Знайшоў Тур месца пад палац, дзе горад стане,
І па яго загаду ўся дружына мігам
Зраўняла ўзгорак пад фундамент да світання.

А днём сялян сагналі з вёсак на падмогу,
Капаць і камяні прывозіць на будову,
І крэпасць уздымаць і пашыраць дарогу,
І будаваць палац, усё адначасова.

І Рагвалод тады ўсё дрыгвіцкае племя
Для брата перадаў, каб ён стварыў тут княства,
Каб ён засеяў тут князёў палкоцкіх семя,
І каб яднала іх заўжды любоў і брацтва.

Як княжацкі палац зазьяў сваім фасадам
За крэпасці сцяной у светлую пагоду,
Намесніку свайму князь перадаў уладу,
А сам паплыў у Пінск з дружынай, з Рагвалодам.

І Туравам назваў ён гэты новы горад,
А княства тураўскім, бо тут стварыў сталіцу,
І Пінск ён атрымаў ад брата на падпору,
І княства новага намецілі граніцу.

Калі вярнуліся ўсе ў Полацк цёмнай ноччу,
Пачулі ад княгінь нядобрую навіну:
Ляжыць без памяці Прадслава, нават вочы
Яна ўжо тыдзень не адкрыла на хвіліну.

Рагнеда адзі нока ходзіць па палацу,
Перажываючы хваробу старой бабкі,
Глядзіць праз вокны на дамы навокал пляцу,
І на дружыннікаў даспехі і іх шапкі.

Уцешылася вельмі, як вярнуўся бацька,
Калі яе абняў магутнаю рукою,
Ды хутка прывітаўся з ёй сардэчна дзядзька,
І расказаў, як Тураў дзесь будуюць над ракою.

Што ён туды праз месяц выедзе з княгіняй,
Бо там паўстане княства новага сталіца,
Праз год ці два яе запрасіць у гасціну,
Калі збудуюць там палац, дамы, цяпліцы.

Пайшла тады Рагнеда ціха да Прадславы,
Вільготным ручніком абмыла твар і рукі,
І ў рот яе ўліла напітак саладжавы,
І адышла, пабачыўшы грымасу мукі.

На дзень другі пачула ранкам крык і лямант,
І да яе прыбегла маці з тварам сінім,
Сказала, што прыйшла да іх бяда і драма,
Бо сэрца перастала біць ужо ў княгіні.

Рагнеда ўбегла з плачам у пакой Прадславы,
І паспяшыла хутка да яе пасцелі,
Княгіню ўжо дакторка апранула жвава,
Яна цяпер ляжала, як жывая, ў белі.

Тады хацела ўнучка ўзяць яе ў абдымкі,
Ды бацька падышоў, схапіў яе за руку,
Яна ў той час чакала ад яго падтрымкі,
І ён забраў ёй з сэрца сум і жах, і муку.

Прадслава не жыве! “ - пабегла вестка хутка,
Жалобу чуць было на кожным панадворку
Прыціхлі людзі ўсе ад злой жуды і смутку,
Знайшлі ўжо на магілу блізка лесу горку.

Прайшоў дзень пахавання. З горыччу вялікай,
Плакальшчыцы раўлі ад пляцу да магілы,
Жалобны гул дайшоў да закуткаў шматлікіх,
Да кожнага двара, як пах вясной кадзілы.

Дружыннікі няслі княгіню ў белым плаці,
Ішлі за ёй князі з Рагнедай і з сынамі,
І з жонкамі ў слязах, і з рыцарскаю знаццо.
Далей чаргі людзей цягнуліся радамі.

Нёс кожны з іх зямлю з сабою з агароду,
І сыпалі яе княгіні на магілу,
І там паўстаў курган, як помнік для народу,
Каб ён прыпамінаў яе, як бляск свяціла.

Рагнеда доўга адчувала смерць Прадславы,
Яе напаміналі ўсе куты ў палацы.
Не зацікавіла яе смерць Святаслава,
Яе не цешылі ні цацкі, ні паяцы.

І толькі адыход на поўдзень дзядзькі Тура
З княгіняй-цёткай і дрыжынаю сваёю,
Паставілі яе на ногі, як мікстура
Цудоўнага лякарства з зёлак над ракою.

Яна праводзіла іх з маткаю да рэчкі,
Там развіталася і з князем і княгіняй,
Дала ім на дарогу яблыкі, парэчкі,
І кожнаму букет чырвоненькіх вяргіній.

Як адплывалі, дык ківала ім рукою,
Чакала з маткай аж схаваюцца ўсе зразу,
Тады падбеглі да павозкі над ракою,
Дзе князь чакаў іх, каб дамоў вярнуцца разам.

КАМУНІКАТ.ORG

4. КНЯЖАННЕ РАГВАЛОДА Ў ПОЛАЦКУ

Князь Рагвалод па смерці Святаслава
У Кіеў выслаў з граматай паслоў,
Дзе Яраполку жагадаў ён славы,
Шчасліва княжыць з помаччу багоў.

І перадаў яму свой жаль і смутак
З прычыны смерці бацькі ў кіпцюрах
Шалёных, дзікіх печанегаў лютых,
Напаўшых на яго дзесь ля Дняпра.

І грамату падобную, што ў Кіеў,
У Ноўгарад ён зараз жа паслаў,
Гарантаваў князям свае жывыя
Пачушці дружбы, міра і цяпла.

У той жа час на рубяжах краіны
Ён крэпасці навокал узмацняў,
Там сабіраў найлепшыя дружыны,
І іх камандны баявы састаў.

Засмуціўся, пачуўшы аб набеггах,
Войск з Кіева на блізкіх ім драўлян,
І гібелі ля Оўруча Алега
Пры браме ў крэпасці ад цяжкіх ран.

Калі ж даведаўся, што землі брата
Забраў сабе на ўласнасць Яраполк,
Дык насцярожыўся і выслаў дэлегатаў
У Кіеў, каб пазнаць яго наступны крок.

Ды Яраполк запэўніў Рагвалода,
Што хоча з ім далей у згодзе жыць,
Не думае цяпер ён аб паходах,
Гатовы ён з усімі падружыць.

Аднак малодшы брат яго Ўладзімір
Аставіў Ноўгарод і ў ціхі змрок
З дружыннікамі вернымі сваімі
Ад страху да варагаў дзесь уцёк.

Братазабо йца ўцешыўся і выслаў
У Ноўгарад пасадніка свайго.
Над Полацкам пагроза ўраз навісла,
Што Яраполк захоча ўзяць яго.
І Рагвалод, пачуўшы небяспеку,
Пазваў да абароны палачан,
Усе дарогі ў Ноўгарад і рэкі
Былі пад зоркім вокам грамадзян.

У крэпасях гатоўнасць баявая
Працягвалася з лета да зімы,
Слядзілі ўсюды ці язда ліхая
Знянацку не пакажацца дзесь з цьмы.

Аднак зіма прайшла, было спакойна,
Князь Яраполк не марыў аб вайне,
Адносіўся да палачан прыстойна,
Жыццё плыло бяшумна, як у сне.

Раслі сыны, мужнелі ў Рагвалода,
Даспехі закладалі кожны дзень,
У фехтаванні адчувалі асалоду,
Як і ў скачках на конях праз пляцень.

Рагнеда прыгажэла з кожным годам,
І слава аб прыгожасці яе
Расходзілася ўсюды мімаходам,
Як чуткі аб чароўным дзесь калье.

Суседнія князі пачуўшы гэта
Праверыць захачелі і паслоў
У Полацк высылалі сяголета,
Каб замяніць з княжнай хоць пару слоў.

Капрызнаю зрабілася дзяўчына,
Пачуўшы лёсткі аб сваёй красе,
Ігнаравала многіх без прычыны,
Ставалася зазнайкай пакрысе.

Не памаглі дакоры яе бацькі,
Каб больш была прыязнай да паслоў,
І грозная перасцярога маткі
Аб помсце за зласлівасць ад багоў.

І раптам выйшла вестка ад варагаў,
Што наўгародскі князь у іх жыве,
Праславіўся ў паходах ён адвагай,
І ў Ноўгарад ён хутка прыплыве.

Жаніўся ён з варажкаю Аловай,
Пародніўся з варагамі навек,
Ён з імі ў Ноўгарад ісці гатовы,
Адпомсціць Яраполку брацкі здзек.

І Рагвалод пасла паслаў у Кіеў,
І перадаў, што можа быць вайна,
Бо брат яго з варожаю стыхіяй
На помсты дзень чакае ўжо здаўна.

Ды Яраполк не дацаніў павагі
І небяспекі грознай для яго,
Не верыў, што на Русь прыйдуць варагі,
І залунае над сямлібамі агонь.

Не верыў ён славам перасцярогі,
Лічыў іх выдумкамі небыліц,
У Ноўгарад не выслаў войск падмогі,
Шляхоў не забяспечыў і граніц.

Таму здзівіўся вельмі, як вясною
Князь Уладзімір Ноўгарад заняў,
Пасаднікаў яго пяшком, без зброі
Ён з княства наўгародскага прагнаў.

І Яраполк спужаўся помсты брата,
Шукаў у Полацку саюзніка свайго,
Хутчэй ён выслаў да Рагнеды свата
Прасіць, каб выйшла замуж за яго.

Хоць Яраполк даўно ўжо быў жанаты,
З грачанкаю прыгожай маладой,
Рагнеда абвясціла згоду свату,
Што будзе ў князя жонкаю другой.
Язычнікі маглі мець многа жонак,
Такі маральны быў у іх закон.
Рагнеду блізкасць кіеўскага трона
Цягнула, як багоў у пантэон.
Быў гэта для яе вялікі гонар
У Кіеве княгіняй быць другой,
Радзіць дзяцей у княжацкіх харомах,
Наследнікаў заўжды мець пад рукой.
Праз тыдзень ад паўночнага суседа
Сват Дабрыня з'явіўся з пірагом,
І руку папрасіў ён у Рагнеды
Для князя і пляменніка свайго.
Прасіў князь Уладзімір Рагвалода,
Каб ён Рагнеду выдаў за яго,
Каб быў саюзнікам яго ў паходах,
І сябрам з дапамогаю багоў.
Пачуўшы гэта гордая Рагнеда
Сказала свату, што яго мальбы
Дарэмныя, не выйдзе, каб ён ведаў
Яна за сына Вольгінай рабы.
Не хоча разуваць рабыні сына,
Для Ноўгарада Полацк пакідаць,
Не хоча жыць з варажскаю жанчынай,
І разам з ёй дзяцей яму раджаць.
Яна кахае толькі Яраполка,
І ў Кіеве далей мяркуе жыць,
Са сватам гаварыць не мае толку,
Хай ён назад у Ноўгарад бяжыць.

Вярнуўся ваявода поўны млосці,
З абразай, з прагай гневу на душы,
І падбухторыў князя, ён ад злосці
На Полацк з помстаю пачаў спяшыць.

Сабраў князь наўгародскія дружыны,
І чудскія, варажскія палкі.
А для асады вежы і драбіны,
З сабой забралі лучнікі - стралкі.

І раницай усе пайшлі на Полацк,
Наперадзе са світай ехаў князь.

Іржалі коні і скрыпелі колы,
З-пад капытоў ляцелі пыл і гразь.

І вось за словы дзёрзкія дзяўчыны
Князь армію вялікую сабраў,
І з ёй спяшаецца ён з помстаю звярынай,
Як дзесь на паляванні ваўкадаў.

Князь Рагвалод пачуўшы небяспеку,
Да Полацка шляхі загарадзіў,

Паслаўшы далакопаў, дрывасекаў,
І пасткі ўсе стралкамі абсадзіў.

І хутка з просьбаю аб дапамозе
Да Яраполка выслаў ён пасла,
А сам чакаў з дружынай на дарозе,
Пры дрыгве, дзе травой зарасла.

Дружыны наўгародскія на шляху
Затрымалі дзесяткі перашкод,

У пасткі пападалі ўсе з размаху,
Калі шукалі ў лесе пераход,

І гінулі ад стрэл з палочкіх лукаў,
Калі хацелі абмінуць дзесь роў,
І гінулі ад мечнікаў у муках,
Знянацку ў цёмных гушчарах лясоў.

Тапіліся ў рацэ ў прабітых чоўнах,
І ў стрэчных невядомых ім вірах,
У прорвы пападалі і раптоўна
На іншых наганялі жах і страх.

Аднак, хоць гінула іх многа ў пастках
То сунуліся ўперад, як удаў,
І Рагвалод пабачыў, як іх частка,
Дайшла да месца, дзе на іх чакаў.

Дзяліла іх шырокая канава
Напоўненая мулам і вадой,
А па баках налева і направа
Дрыгва чакала з глеем пад травой.

За лугам і канавай лес і поле
Ляжалі ўздоўж дарогі, па баках.
Варагі сабіраліся паволі
На полі, на дарозе і ў лясах.

Іх коннікі ў галопе праз канаву
Кідалі часта факелы з агнём,
Тады дзесяткі стрэл ляцелі жвава
За імі і за кожным іх канём.

І часта гінуў ад стралы іх коннік,
І конь назад прыносіў мярцвяка,
А часам конь спалоханы ў сасоннік
Заносіў і скідаў там ездака.

Варагі дзень і ноч вялі забаву,
А ранкам зараіліся наўкруг,
Каб на дарозе абмінуць канаву,
Пусціліся ўсей конніцай праз луг.

Не ведалі, што пад травой балота,
І з коньмі ўсе тапіцца пачалі,
Ускочылі ў дрыгву яны галопам
І ўжо назад вярнуцца не маглі.

І з дзвух старон канавы і дарогі
У глею пачалася мітусня.
Крычалі людзі, просячы падмогі,
Бо кожны ўбачыў смерць свайго каня.
Аднак падмога не была магчымай,
Бо вельмі хуткі ў дрыгвы быў глыток,
Хоць на трагедыю сваймі вачыма
Князь Уладзімір спаглядаў здалёк.

Ён зубы сціснуўшы, з вялікім смуткам
Глядзеў, як гінуць коннікі яго,
І помсту жорсткую і вельмі хутка,
Для Полацка прасіў ён у багоў.
Зрабіў вымову зараз камандзіру,
Што ў дрыгве многа коннікаў ляжыць,
І загадаў набраць мяшкімі жвіру,
Канаву ім даверху заваліць.

І пад'яджалі коннікі чаргою,
І кожны з іх кідаў у воду жвір,
Хоць не адін прабіты быў стралою,
Ішлі яны ўсе, быццам на турнір.
Канава засыпалася паволі,
Вада хавалася ў сумежны луг,
А процьма коннікаў была на полі,
Бліскалі ў сонцы тысячы кальчуг.

Пабачыў Рагвалод, што не пад сілу
Яму на полі тут перамагчы,
Ён змусіў тут дружыны ўсе насілу
Хутчэй за сцены крэпасці ўцячы.
І бараніць там Полацк ад аблогі,
Яго багацце, дзетак, жыхароў,
Пакуль не прыйдзе з Кіева падмога,
Не разаб'е варажскіх бунтароў.

5. АСАДА ПОЛАЦКА

Прыйшла дружына Рагвалода з кепскай весткай,
Што вораг заўтра з'явіцца ля сцен сталіцы,
Князь загадаў, пакінуць жыхарам прадмесця
Свае дамы і ў крэпасці ўсім бараніцца.

Калі яны ўвайшы ўсе ў крэпасць грамадою,
І падняслі масты ля брам на тоўстых лінах,
А абаронны роў запоўнілі вадою,
Падгатаваў да бою князь свае дружыны.

І лучнікі і мечнікі сачылі зорка,
Каб вораг нечакана не прабраўся ў горад,
І слухалі ці недзе іншая гаворка,
Не выкрые шпіёна, ворага з-за мора.

Глядзеў на поўдзень князь, ці з-за лясной грамады
Не выйдзе з бляску сонца з Кіева падмога,
І не дапусціць сёння Полацк да асады,
А ў заўтрашнім баю наступіць перамога.

Ды Яраполк маўчаў, паслоў не выслаў з весткай,
На доўгі час затрымаў ён іх у сталіцы,
Не выслаў дапамогі ратаваць нявесту,
З якой яшчэ нядаўна ён хацеў жаніцца.

Не верыў Рагвалод у Яраполка здраду,
І раніцай яшчэ ён спаглядаў за горад,
Пакуль навокал сцен не ўбачыў сам асаду,
Як да атакі ўнізе быў гатовы вораг.

Пры рове абаронным вораг ставіў вежы,
З якіх стралялі з лукаў, камяні кідалі,
У роў спускалі лодкі круглыя, як дзежы,
І ў іх да сцен варагі часта падплывалі.

І часам перакідвалі праз роў драбіны,
І па прышчэпках іх залазілі на сцены,
Скідалі іх адтуль палочкія дружыны,
У абаронны роў глыбокі поўны пены.

На атакуючых ляцелі стрэлы з лукаў,
Іх кіпнем і смалой гарачай палівалі,
Навокал чуўся крык, смех, лаянка і стукат,
На сценах звон мячоў на панцырах са сталі.

Рагнеда з маткай сеўшы пры акне ў палацы
Выглядвалі, самотна плакалі са страху,
І бачылі не толькі бегатню на пляцы,
Але, як гінулі на сценах людзі ў жаху.

Рагнеда шкадавала, што калісь бяздумна
Згадзілася даць руку князю Яраполку,
А Дабрыню прагнала шорстка, неразумна,
Пакрыўдзіўшы яго без сораму і толку.

Шалеў князь Уладзімір, бачачы няўдачы
Атакаў войск яго на сцены крэпасныя,
Як гінулі навокал у баях гарачых
Яго дружыннікі, варагі маладыя.

Дружныны наўгародскія стаялі ззаду,
Бо там былі яго найлепшыя служакі.
Князь раптам камандзіраў вызваў на нараду
І загадаў, каб ноччу ўсім спыніць атакі.

То быў для палачан таксама адпачынак,
Хоць варгы не маглі спаць, вораг быў каварны,
Мог выкарыстаць ноч і баявы прыпынак,
І ўлезці на сцяну па ціху і бяскарна.

Сыны два князя памагалі бацьку шчыра,
Былі яго памочнікамі і падпорай,
Разносілі яго загады камандзірам,
Прыносілі яму ўсе весткі ад дазору.

А ранкам пачаліся новыя атакі,
Варагі, як мурашкі, ўлазілі на сцены,
Спіхалі іх з драбін палоцкія вяякі,
Скідалі іх у роў, як у агонь палены.

У панцырах, кальчугах, з цяжкімі мячамі
Іх тысячы ляжаць на дне ў глыбокім рове,
Аж паплыла вада праз бераг ручаямі
І ззяла ад крыві ўся колерам барвовым.

Няўдалы быў і другі дзень тут для варагаў,
Непаражальнаю ставалася ім крэпасць,
Не памагла ім ні бадзёрасць, ні адвага,
І ні выконванне загадаў князя слепа.

А ночку зноў спакой, спыніліся атакі,
Князь Уладзімір даў варагам адпачынак,
Князь Рагвалод паслаў дружыннікам падзяку,
За волю барацьбы з варожаю дружнай.

І ноч прайшла спакойна, толькі на світанні
Варагі ўлезлі на сцяну пры самай браме,
Забілі спячых вартавых і без змагання
Закончылі сюжэт, як у трагічнай драме.

Уніз яны сышлі, адкрылі ціха браму,
Праз роў глыбокі мост спусцілі над вадою,
І ў крэпасць хлынулі варагі, як у краму,
Дзесяткі коннікаў, а сотні пехатою.

Навокал чуць было рыдання, смех і крыкі,
Як дзікары, яны ва ўсе дамы ўбягалі,
Там гвалцілі жанчын, дзяўчын з нахабствам дзікім,
Пасля іх грабілі, з дзяцьмі іх мардавалі.

Хоць бараніліся палюцкія дружныны,
Калі знянацку апынуўся пры іх вораг,
Аднак загінулі ў баях праз тры гадзіны,
І наўгародцы захапілі цэлы горад.

Князь Рагвалод з дачкою, жонкай і сынамі
Папалі нечакана ўсе ў палон варажскі,
Звязалі ўсім ім рукі грубымі шнурамі,
І ў склепе іх замкнулі, як злачынцаў цяжкіх.

Пасля князь Уладзімір разам з Дабрынёю
На конях паскакалі ў крэпасць з поўнай світай
Варагі іх віталі крыкам, як герояў,
Кідалі часта кветкі коням пад капыты.

Даехалі ў нагоўпе да дзвярэй палацу,
Знайшлі пакой на версе, светлы і прасторны,
У вокнах паглядзелі мітусню на пляцы,
І князь тады загад даў: „Прывясці палонных!”

Прыгналі іх супольна ледзь жывых ад стомы,
Вялі сябе адважна Рагвалод з сынамі,
І гордая Рагнеда з упартасцю вядомай,
Глядзела князю ў вочы карымі вачамі.

Адна Рагнеды матка плакала са страху,
Бо злосны позірк князя весяў небяспекай,
Баялася, што вышле ўсю сямью на плаху,
Каб прагу помсты здзейсніць дзікасцю і здзекам.

„Мяне рабом назвала! - крыкнуў князь Рагнедзе-
Дык быў заўжды я сынам князя Святаслава,
Цяпер у Ноўгарад са мною ты паедзеш,
Я буду называць цябе там Гарыславай”.

„Ніколі! – закрычала гордая дзяўчына –
Хачу астацца разам з бацькам і братамі,
Забі мяне вось тут, бо тут мая айчына,
Забі і пахавай між роднымі кустамі”.

Князь Уладзімір паглядзеў, як воўк, варожа,
Сказаў яе схопіць, цягнуў яе ў азарце
Пад балдахін высокі на Прадславы ложка,
Там на вачах бацькоў яе ганебна згвалціў.

Пасля, казаў забіць яе братоў і бацьку,
І выслаць матку да варагаў у няволю,
Забраць і вывезці адсюль усё багацце,
І палачанам не даваць нідзе патоллю.

І забівалі ўсіх дзяцей у доме кожным,
А ўсіх жанчын і юнакоў у рабства гналі,
І рабавалі ўсё ў дамах, што толькі можна,
І падпалілі іх, калі ўсё ў іх забралі.

Палац увесь аграбіўшы, яго спалілі,
А з рова абароннага спусціўшы воду,
Туды ўсе трупы з горада хутчэй звалілі,
Зямлёй закрылі іх з варагамі ад споду.

Роў абаронны стаў сумеснаю магілай,
Для тых якія не загінулі ў пажары,
Цяпер іх смерць у гэтым рове памірыла,
Ім не патрэбныя ваенныя фанфары.

За сценай крэпасці гарэў самотны горад,
Дым разыходзіўся далёка па прасторы,
Князь Уладзімір піраваў, што згінуў вораг,
Не хвалявала тут яго чужое гора.

Не хвалявала тут яго, што ён для помсты,
За толькі пару слоў абразлівых дзяўчыны,
Зрабіў тут з горада яе адны пагосты,
Усмерціў тысячы людзей зусім невінных.

Калі пажар пагас ён загадаў варагам,
У Ноўгарад вяртацца з поўнаю дабычай,
Рагнеду ўзяў з сабой. Ахоўнікаў ватага
Сачыла за яе настроем і абліччам.

Змест

I. ВАЕННЫЯ ГАДЫ

Першая ноч на фронце	5
Начная перастрэлка	7
Першая атака	9
Пад ліпенскім небам	11
Старому сябру	12
Паміж руінаў	14
Астрог	15
Уласавец	17
Развітанне з бацькам	19
Лабірынт	21
Бяда	22
Маё дзяцінства	24

II. МАЁ РАДАСЛОЎЕ

Беларускі ручнік	26
Могільнік	28
Беларускі арфей	30

III. РОЗДУМЫ

Цяпло	32
Вайна	33
Араты	34
Там дзе калісь хадзіў Хрыстос	36
Людзі і вайна	37
Дзе ты мая маладосць?	38
Шкада	39
Карусель жыцця	40
Хвіліны шчасця	41
Людзі, як бяжыце дзесь у далячынь	42
Праметэй	43
Бываюць ночы	44
Кропля на твары	45
Крылы	46

Я не чую сябе адзінокім	47
Салавей	48
Не сумуй сяброўка...	49
Маладой дзяўчыне	50
Карабель	52
Расчараванне	53
Няма ўжо цябе	54
Неагрыманы адказ	56
Хоць мне смутна	57
Поры года	58
Парада знаёмаму	59
Разлука	60
Калі табе баліць душа	61
Адам і Ева	62
Я з жахам слухаю навіны	63
Сізіфава праца	65
Юбіляру Віктару Шведу	67
IV. ВУЧНЕЎСКАЕ ЗАЧАРАВАННЕ	
Калі бываю я з табою	69
Адно крыло з нас мае кожны	70
Ты непаўторная	71
Калі я з табою	72
V. РАГВАЛОД І ТУР	
1. Вяртанне ў Полацк	74
2. Сустрэча з княгіняй Прадславай	76
3. Смерць Прадславы	79
4. Княжанне Рагвалода ў Полацку	83
5. Асада Полацка	90

БІБЛІЯТЭКА
Беларускага літаратурнага аб'яднання
“БЕЛАВЕЖА”

Серыя заснавана ў 1990 г.

Кніжка пяцьдзсят другая

Рэдактар
Віктар Швед

Publikacja ukazuje się
dzięki pomocy finansowej
firmy P.W. Transbud
Walenty Pacewicz

© Copyright by Dymitr Szatyłowicz 2005

Wydawnictwo PRYMAT. Mariusz Śliwowski
Białystok, ul. Zwycięstwa 26C lok. 7
tel. 869 14 87, 0602 766 304
www.prymat.stnet.pl, e-mail: prymat@stnet.pl

ISBN 83-88097-75-X

Nr 52